

Metodički pristup nastavi hrvatskog jezika primjenom dramske metode MOE (Mantle of the Expert)

Tomašević, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:753457>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**ANAMARIJA TOMAŠEVIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**METODIČKI PRISTUP NASTAVI HRVATSKOG
JEZIKA PRIMJENOM MOE (MANTLE OF THE
EXPERT)**

Zagreb, srpanj 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: **Anamarija Tomašević**

TEMA DIPLOMSKOG RADA: **Metodički pristup nastavi hrvatskog jezika primjenom MoE (Mantle of the Expert)**

MENTOR: **doc.dr.sc. Vesna Budinski**

SUMENTOR: **dr.sc. Zrinka Vukojević**

Zagreb, srpanj 2019.

SADRŽAJ

Sažetak	3
Summary	4
1. Uvod.....	5
2. POJMOVNO RAZGRANIČAVANJE METODIČKOG SUSTAVA I METODIČKOG PRISTUPA	6
2.1. Metodički sustav i pristup u nastavi hrvatskoga jezika	7
3. PROBLEMSKI SUSTAV U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA	8
3.1. Ustroj sata u okviru problemske nastave hrvatskoga jezika	8
3.2. Nastavni oblici, nastavna sredstva i pomagala te nastavni izvori u problemskoj nastavi	9
3.3. Metodički sustav i pripadajući čimbenici.....	10
3.4. Uloga učitelja hrvatskoga jezika u problemsko-stvaralačkom sustavu	11
3.5. Uloga učenika u problemsko-stvaralačkom sustavu	11
3.6. Problemsko pitanje kao temelj problemske nastave hrvatskoga jezika.....	12
3.7. Oblici problemske nastave hrvatskoga jezika	13
4. DRAMSKA METODA - MANTLE OF THE EXPERT (MOE) – OGRTAČ STRUČNJAKA.....	14
4.1. Kratka biografija Dorothy Heathcote	14
4.2. Definicija Mantle of the Expert (Ogrtač stručnjaka)	15
4.3. Karakteristike dramske metode <i>Mantle of the Expert</i>	16
4.4. Sedam elemenata (krugova) u MoE-u (Ogrtaču stručnjaka).....	17
4.5. Planiranje metode MoE.....	21
4.6. Organizacijski model metode MoE.....	23
5. DRAMSKA METODA MOE U ANGLOSAKSONSKIM ZEMLJAMA	24
5.1. MoE na Novom Zelandu	24
5.2. MoE u Velikoj Britaniji.....	25
6. KURIKUL U HRVATSKOJ	28
6.1. Nastavni predmet Hrvatski jezik	29
6.2. Nastavni predmet Matematika.....	34
6.3. Nastavni predmet Priroda i društvo	38
6.4. Međupredmetne teme	43
7. PRIMJER NASTAVNE JEDINICE	44
8. ZAKLJUČAK	66
LITERATURA.....	67
Izjava o samostalnoj izradi rada	69

Sažetak

Dramska metoda *Mantle of the Expert* (ogrtač stručnjaka) inačica je metode igranja uloga: to je skupna uloga – profesionalna/strukovna – u koju se učenici stavljaju sa svrhom snažnijega motiviranja za aktivnu obradu i upoznavanje neke nastavne teme obično vezane s nekim specifičnim područjem života i djelovanja (Čubrilo, Krušić i Jurinović Rimac, 2017). Metodu je osmislila britanska pedagoginja Dorothy Heathcote koja je, promatrajući škole po Velikoj Britaniji, uvidjela problem motiviranja učenika za nastavu. Učenici postaju stručnjaci u rješavanju problema odnosno zadataka koji su, unutar metode, postavljeni od strane klijenta, a u metodičkom smislu ishodi kurikula.

Ova metoda pronalazi svoje mjesto u okvirima problemske nastave kojoj je temelj problemsko pitanje. Dramska metoda MoE ne zasniva se na dramskim zapletima, nego na dogovoru i svjesnom ulasku u uloge, imajući na umu tijekom cijelog procesa da su učenici i učitelj dio fiktivne stvarnosti. Stvaranje problemske situacije treba biti visokomotivirajuće za učenike koji samostalno, uz manju ili veću intervenciju učitelja, razvijaju stvaralačko i kritičko mišljenje te na temelju postojećeg iskustva dolaze do novih spoznaja. Naglasak nije na produktu nastave, nego na samom procesu usvajanja. Učenik postaje ravnopravni sugovornik u odgojno-obrazovnom procesu, a učitelj postaje organizator i usmjerivač u rješavanju problema.

Učiteljeva je uloga u dramskoj metodi vrlo važna. On/ona formira problemske zadatke te motivira učenike na samostalno pristupanje problemu. Potreban je visok stupanj učiteljeve stručnosti i metodičnosti kako bi profesionalni zadaci bili kreativni te motivirajući za učenike. Zbog svoje interdisciplinarnosti i kurikularne integracije, ova metoda prilagodljiva je nastavi primarnog obrazovanja posebice u trećem i četvrtom razredu.

Ključne riječi: dramska metoda, *Mantle of the Expert*, Dorothy Heathcote, ogrtač stručnjaka, problemska nastava, kurikulum

Summary

Mantle of the Expert is a method of education that is a version of the role-playing method: it is a collective role – professional - which is assigned to the students in order to increase motivation for active training and learning about a subject that is usually related to the specific area of life (Čubrilo i sur. 2017). This method was invented by the British drama teacher Dorothy Heathcote, who saw the problem of engaging students in the learning process while she was visiting and observing the schools in the UK. The students become experts in problem-solving tasks which are set up by the client, (from the methodological aspect - outcomes of the curriculum).

This method finds its place within the framework of the problem-solving method, which is based on problem-solving. MoE is not based on dramatic plots, but on the agreement and conscious involvement in roles, bearing in mind throughout the process that the students and the teacher are part of the fiction. Creating problem-solving situations needs to be highly motivating for students who independently develop creative and critical thinking and, based on existing experience, come up with new insights, with a minor or greater degree of teacher intervention.

The emphasis is not on the product of teaching, but on the process of acquisition. The student becomes an equal interlocutor in the educational process and the teacher becomes the organizer and the instructor during problem-solving. Teacher's role in the drama-method is very important, as the teacher creates problem-solving tasks and motivates students to independently approach the problem. A high degree of teacher competence and methodology is required in order for professional assignments to be creative and motivating for students.

Due to its interdisciplinary and curricular integration, this method is adaptable to primary education, particularly in the third and fourth grades.

Key words: drama method, Mantle of the Expert, Dorothy Heathcote, problem-solving approach, curriculum

1. Uvod

Učitelji se susreću s izazovima kako motivirati učenike, potaknuti ih da sami istražuju te kako učiniti nastavu interaktivnom, zabavnom, a prije svega poučnom te postići obostrano zadovoljstvo i učenika i učitelja. S takvim izazovima suočila se i Dorothy Heathcote, britanska pedagoginja koja je imala zadatak za vrijeme studija obilaziti škole i promatrati nastavu te je primijetila kako učenici nisu motivirani za rad. Potaknuta svojim iskustvom, osmislila je dramsku metodu poučavanja nazvanu *Mantle of the Expert*, odnosno ogrtač stručnjaka. Učenici su ravnopravni sudionici procesa te kao stručnjaci pristupaju problemu pred koji su postavljeni.

Metodika hrvatskoga jezika jako je dobro razvijena znanost zahvaljujući brojnim metodičarima poput Rosandića, Težaka, Bežena i drugih koji su se posvetili formiranju nastave Hrvatskoga jezika te pružili učiteljima brojne mogućnosti, metode i sustave za poučavanje nastave Hrvatskoga jezika.

Ovaj je rad podijeljen na nekoliko dijelova. U prvom djelu pristupit će se s teorijsko-metodičkog stajališta te razjasniti pojmove metodičkog sustava i metodičkog pristupa, definirati pojam problemske nastave te oblike iste. U središnjem djelu predstaviti će se dramska metoda *Mantle of the Expert*, koja se će u daljnjem tekstu često spominjati i kraticom MoE. Ova metoda nije učestala ni poznata u hrvatskom obrazovnom sustavu. Mnogi učitelji rabe oblike problemske nastave koji imaju slične elemente kao MoE, ali ovaj će rad pokušati prikazati karakteristike dramske metode, planiranje iste, a zatim i dobrobiti ovakva oblika rada. Promotrit će se i kako je ona razvijena na Novom Zelandu i Velikoj Britaniji. S obzirom na to da je glavna tema rada primjena dramske metode u nastavi hrvatskoga jezika, analizirat će se i nova cjelovita kurikularna reforma te nastavni predmeti koji su pogodni za korelaciju. Za kraj, priložit će se i jedan primjer nastavne jedinice u obliku spomenute dramske metode.

2. POJMOVNO RAZGRANIČAVANJE METODIČKOG SUSTAVA I METODIČKOG PRISTUPA

Prema Beženu (2008) metodički sustav podrazumijeva primjenu određenih metoda, postupaka i oblika nastave te nastavnih sredstava i izvora. Drugim riječima, metodički je sustav zamisao izvođenja nastavnog procesa koji je određen čimbenicima te njihovom ulogom i međusobnim odnosom.

Postoje određeni kriteriji za uspostavljanje metodičkog sustava, a Bežen (2008) navodi sljedeće: temeljno teorijsko polazište, položaj i uloga učenika u nastavnom procesu, položaj i uloga učitelja u nastavnom procesu, pristup nastavnim sadržajima i njihov položaj u nastavnom procesu, metodologija i teorijski aparat matične znanosti iz kojih se preuzima nastavni sadržaj te izvedbeni oblici, metode i postupci u radu. Odabir metodičkog sustava može se odrediti na temelju jednog od navedenih kriterija, dok se ostali kriteriji nadopunjuju.

U oblikovanju metodičkih sustava očituje se shvaćanje sadržaja nastave, organizacijskih oblika, položaja učenika i učitelja te postupaka kojima se ostvaruju obrazovni i odgojni ciljevi (Rosandić, 2005). Metodički sustav određuje se svrhom i sadržajem nastavnog predmeta, a uspostavlja se slijedom načina i organizacijskih oblika kojima se svrha ostvaruje (Težak, 1996). Za isti nastavni predmet ne postavljaju se uvijek isti obrazovni i odgojni ciljevi te je izbor sadržaja različit, iz čega proizlaze i različiti sustavi. Težak (1996) naglašava da se svi sustavi ne moraju isključivo i dosljedno primjenjivati, već se mogu ispreplitati, izmjenjivati, pa čak i kombinirati.

Koristeći samo koncepciju određenog sustava u obradi nastavne jedinice, dolazimo do pojma metodičkog pristupa. Izbor metodičkog pristupa u nastavi zavisi od svrhe, predznanja, iskustva te intelektualnih sposobnosti (Diklić, 1990). Metodički pristup podrazumijeva uporabu određenih elemenata metodičkog sustava u interpretaciji. Metodički pristup određivanju sadržaja ovisi o odabiru metoda, metodičkih postupaka te strategija koje će pridonijeti stjecanju kompetencija ili postizanju ishoda nastave. Razlika između metodičkog sustava i metodičkog pristupa jest u tome da se metodički sustav temelji na cjelovitoj primjeni svih čimbenika sustava (cilj, metode i metodički postupci, nastavna sredstva, uloga učitelja i učenika), dok se metodički

pristup temelji samo na koncepciji određenog sustava, primjenjujući određene čimbenike sustava u interpretaciji.

2.1. Metodički sustav i pristup u nastavi hrvatskoga jezika

Pojavom suvremene didaktike metodika hrvatskog jezika razlikuje termin strategija, koji se koristi u okvirima suvremene didaktike, i metodički sustav. Metodički se sustav odnosi na opću metodičku strategiju i kao takav je širi pojam od metodičke strategije. Metodička strategija kao pojam obuhvaća, uz obilježja metodičkog sustava, metode, postupke, oblike, izvore te nastavna sredstva. Razlog zbog kojeg se različito definiraju pojmovi strategija i sustav jest to što metodički sustav ovisi o matičnoj znanosti nastavnog predmeta.

Metodički se sustavi u nastavi hrvatskoga jezika razlikuju s obzirom na to koje se nastavno područje hrvatskoga jezika poučava. Metodički sustav nije isti u nastavi početnog čitanja i pisanja te u nastavi jezičnog izražavanja. S druge strane, metodički su sustavi slični za nastavu književnosti, jezika, jezičnoga izražavanja i medijske kulture.

Kada se govori o metodičkim sustavima u nastavi Hrvatskoga jezika, Težak (1996) navodi gramatičko-književni sustav, integracijsko-korelacijski sustav, dogmatsko-reproduktivni, problemsko-stvaralački te lingvističko-komunikacijski sustav. Prema njihovoj osnovnoj usmjerenosti i organizaciji Rosandić (2005) navodi više metodičkih sustava: dogmatsko-reproduktivni, reproduktivno-eksplikativni, interpretativno-analitički, problemsko-stvaralački, korelacijsko-integracijski, komunikacijski, otvoreni, multimedijски te timski metodički sustav. Naposljetku, u nastavi književnosti Bežen (2008) navodi sljedeće metodičke sustave: reproduktivni, eksplikativni, interpretativni, problemski, korelacijsko-integracijski, otvoreni, projektni, komunikacijski, multimedijски te timski. Autori Težak (1996) i Rosandić (2005) navode problemsko-stvaralački sustav, dok Bežen (2008) izostavlja stvaralački.

„Metodički pristup u nastavi hrvatskog jezika uvjetovan je kontekstom poučavanja koji mora obuhvatiti prethodna znanja učenika i uključiti nove informacije s ciljem ovladavanja jezičnim znanjem koje omogućuje stjecanje komunikacijske jezične kompetencije (Kolar Billege, 2016, str. 110).“

3. PROBLEMSKI SUSTAV U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA

Problemska se nastava „ne zasniva na pasivnom promatranju pojava i oponašanju operacija koje izvodi nastavnik, nego uspostavlja aktivan (misaoni) odnos prema pojavama i uvodi učenike u samostalno istraživanje problema“ (Rosandić, 1986, str. 232). Učenik tijekom procesa ne dobiva gotove spoznaje, nego ih stječe sam te se uči znanstveno misliti i otkrivati metode i načine koji će mu pomoći u stjecanju spoznaje. Težak (1996) navodi da se sustav temelji na načelu stvaralaštva. Učenik pristupa nastavi u ulozi istraživača pred kojeg se postavlja određeni problem ili dilema koji na stvaralački način pokušava riješiti.

Problemska nastava podiže učenika na razinu ravnopravnog sugovornika u odgojno-obrazovnom procesu i relativizira autoritarni način ponašanja (Rosandić, 2003) te razvija visoki stupanj samostalnosti i odgovornosti u radu. Razvijanje kritičkog razmišljanja i stava posebice je izraženo u problemskoj nastavi, gdje je potrebno zauzeti određeni stav u rješavanju problema. Istraživačka metoda omogućuje učeniku da pristupi rješavanju problema samostalno (potpuna istraživačka metoda) ili da sudjeluje u onome što učitelj čini (djelomična istraživačka metoda).

3.1. Ustroj sata u okviru problemske nastave hrvatskoga jezika

Problemski sustav ima određenu strukturu nastavnoga sata koju čine „stvaranje problemske situacije, definiranje problema i metode, samostalan rad učenika/učenica, analiza i korekcija rezultata te zadavanje novih zadataka“ (Rosandić, 2005. str. 205). Najvažniju ulogu u strukturi, što se očituje u nazivu samoga sustava, ima problemsko pitanje, odnosno problemska situacija.

Strukturom se detaljnije bavio Bežen (2008) koji je prikazao strukturu nastavne jedinice u problemskoj nastavi jezika opisujući nastavne situacije koje prate određenu nastavnu etapu, a etape je uspoređivao s etapama drugih metodičkih sustava.

Tako „stvaranje problemske situacije odgovara etapi motivacije u drugim sustavima, postavljanje (formuliranje) problema etapi najave cilja sata, rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteza prvom dijelu glavnog dijela sata u drugim sustavima, samostalno rješavanje problema odgovara drugom dijelu glavnog dijela

sata, a zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje sintezi, završnom dijelu sata i provjeravanju u drugim sustavima“ (Bežen, 2008, str. 318-319).

Nastavne situacije kojima Bežen opisuje pojedine nastavne etape problemske nastave jezika mogu se iščitati iz naziva samih etapa te se neće posebno navoditi.

3.2. Nastavni oblici, nastavna sredstva i pomagala te nastavni izvori u problemskoj nastavi

U organizaciji problemske nastave mogu se koristiti suvremena tehnička sredstva i pomagala kao što su računalo, PowerPoint prezentacije, videoisječak, udžbenici, nastavni listići. Učitelj/nastavnik jest taj koji u slobodi odabire sredstva i pomagala kojima će doći do cilja, a to je ispunjenje ishoda nastavnog procesa. Učitelj odabire prikladna nastavna sredstva i pomagala u određenoj nastavnoj situaciji da služe bilo kao motivacija za stvaranje problemske situacije ili pomoć u rješavanju problema bilo na kraju kada se iznose rješenja.

Nastavni izvori koji omogućuju nastavni proces mogu biti primarni, sekundarni ili temeljni i pomoćni (Bežen 2008). Primarni izvori znanja sadrže informacije i znanje u izvornom obliku, primjerice izvorna književna djela, filmovi, kazališne predstave, pa čak i sadržaji terenske nastave. Sekundarni izvori primarni su izvori prilagođeni za nastavu te školski udžbenici i priručnici. Prema podjeli na temeljne i pomoćne nastavne izvore navodi se da je temeljni izvor sam učitelj te udžbenici i priručnici, dok su pomoćni izvori novine, časopisi, televizijske i radijske emisije. Nastavni izvor za problemsku nastavu može biti sve što može potaknuti problemsku situaciju. Može se raditi o radijskoj emisiji o očuvanju prirode ili o poticanju učenika na čitanje knjiga. Učitelj je taj koji, prateći interese svojih učenika, odabire određeni izvor na kojem može temeljiti problemsku nastavu, a koji će isto tako poticati učenike i motivirati ih za rješavanje postavljenih problema.

Ovisno o nastavnim etapama, formiraju se i različiti oblici rada. Najčešće i najprikladnije jest odabrati frontalni rad kao oblik rada za motivaciju. U nastavku problemske nastave mogu se izmjenjivati različiti oblici rada, na primjer rad u parovima, rad u skupini, individualni rad, ili se zbog nekih razloga može raditi u jednom obliku do kraja sata. Učitelj u svakom trenutku mora imati pred sobom jasan cilj te razlog zašto nešto odabire i čini.

3.3. Metodički sustav i pripadajući čimbenici

Kako je gore spomenuto, metodički je sustav zamisao izvođenja nastavnoga sata, o čijoj realizaciji ovisi međusobni odnos i uloga čimbenika (Bežen, 2008). Pripadajući čimbenici svih metodičkih sustava uključuju: ključne strateške odrednice, položaj književnog djela (teksta), položaj učenika, položaj učitelja te oblike rada, komunikaciju, metode i sredstva. U metodičkom priručniku za nastavu hrvatskoga jezika Što, zašto, kako (2012, str. 99) na primjeru nastavne jedinice Sažimanje pripovjednih tekstova, pojašnjavaju se čimbenici problemskoga, korelacijsko-integracijskoga te komunikacijskoga sustava.

Ključne strateške odrednice ističu glavnu karakteristiku metodičkog sustava u nastavnom procesu. Na primjeru ove nastavne jedinice u problemskom metodičkom sustavu to se odnosi na „organizaciju samostalnog rada učenika u rješavanju problema“ (Bežen i sur. 2012) s obzirom na ishode. Položaj književnog djela (teksta) odnosi se na ulogu teksta u problemskoj nastavi. „Književni tekst predložak je za rješavanje problema jezičnog izražavanja“ (isto). Književne tekstove odabire učitelj s obzirom na ishode koje učenici trebaju savladati.

Položaj učenika u problemskom metodičkom sustavu očituje se „u samostalnom istraživanju problema (snalaženje u književnom djelu i restrukturiranje elemenata te pronalaženje novih podataka)“ (isto). Učenika se potiče na kritički stav prema tekstu kako bi što više samostalno pristupao problemu. Položaj učitelja ističe se u organizaciji problemske situacije. Stvaranje problemske situacije ovisi o učiteljevom znanju, kreativnosti i želji da stvara dinamične i zanimljive zadatke. U suradnji s učenicima raspravlja o dobivenim rezultatima. Učenik u ovom sustavu nije pasivni promatrač koji sluša učiteljevo izlaganje, što se posebno ističe i u oblicima rada, komunikaciji, metodama i sredstvima. Učenici individualno pristupaju tekstu koristeći se istraživačkom metodom te rabe literaturu. Vrlo je važna višesmjerna komunikacija (primjerice rasprava) koja će učenike poticati na rješavanje problema i u kojoj učenici aktivno sudjeluju te pridonose razvoju problemske situacije.

3.4. Uloga učitelja hrvatskoga jezika u problemsko-stvaralačkom sustavu

U problemskom-stvaralačkom sustavu uloga se učitelja mijenja. Učitelj postaje „organizator stvaralačke i istraživačke djelatnosti učenika“ (Rosandić 1986, str. 239). Od učitelja se traži dodatni angažman u pripremi nastavnih materijala te se očekuje stručnost i metodičnost u odabiru sadržaja i metoda, kao i u provedbi problemske nastave. Iako ima slobodu u odabiru načina, oblika rada i metoda, mora pripaziti na individualne razlike između učenika pri rješavanju individualnih, ali i zadataka u skupini.

Zadaća učitelja koju ističu Kadum-Bošnjak i Perišić (2007) jest formulirati problemske zadatke, pratiti učenikovu aktivnost i blagovremeno pružiti potrebnu pomoć koja može biti pružena na prirodan, logički i nenametljiv način. Učitelj organizira sustav postupaka u cilju utvrđivanja i procjenjivanja učinka učeničke aktivnosti te osigurava stimulativne mjere za uspješan rad. Učitelj je motivator i organizator problemske nastave, kao i usmjerivač u rješavanju problemskih zadataka. Posebnu pažnju treba posvetiti motivaciji jer dobra motivacija doprinosi stvaralačkomu rješavanju problemskih zadataka.

3.5. Uloga učenika u problemsko-stvaralačkom sustavu

Učenik u problemsko-stvaralačkom sustavu sudjeluje u određivanju cilja učenja i sadržaja učenja. Samostalno bira postupke, oblike i načine usvajanja sadržaja te aktivno, stvaralački i na logično-prirodan način pristupa rješavanju problema (Kaldum-Bošnjak, Perišić 2007). Učenik ulaže vlastite napore u samostalno otkrivanje rješenja problema. Pristupajući rješavanju problema, kod učenika se potiče da na temelju svoga iskustva izgrađuju svoje stavove te razvijaju stvaralačko i kritičko mišljenje.

„U frontalnom obliku rada svi učenici rješavaju isti problem usmeno ili pismeno. Primjenom individualnog oblika rada može se proširiti krug problema koji se istražuju. Grupni oblik rada također pogoduje diferencijaciji i proširivanju istraživačkih problema“ (Rosandić, 1986, str. 239).

Aktivnost je učenika u procesu učenja raznovrsna. Neke će zadatke izvoditi samostalno, dok će za neke trebati pomoć i vodstvo od strane učitelja, a učitelj ga usmjerava u svakom obliku rada.

3.6. Problemsko pitanje kao temelj problemske nastave hrvatskoga jezika

Rješavanje problemskih zadataka najaktivniji je proces učenja u kojem se na temelju učenikova iskustva omogućuje izgradnja kreativnih stavova i stvaralačkog i kritičkog razmišljanja. Problemsko pitanje potiče učenike na dublje doživljavanje, pouzdano razumijevanje i kritičko procjenjivanje (Kaldum-Bošnjak, Perišić, 2007). „Postavljeni problem pobuđuje zanimanje, stvara problemsku situaciju, izaziva dvojbe, iziskuje opredjeljivanje, postavljanje teza“ (Rosandić, 2005, str. 205).

Problemsko pitanje postavlja se na temelju učenikova interesa, prirode zadatka, dobi učenika te njihove osposobljenosti za kritičko i stvaralačko mišljenje. Stvaranje problemske situacije najvažnija je etapa u problemskoj nastavi jer motivira učenike za samostalno istraživanje i pristupanje problemu.

Rosandić (1986) navodi različite postupke kojima se stvara problemska situacija. Neki mogu biti:

1. ako učenici o istom problemu iznose oprečna mišljenja koji se mogu izražavati u obliku diskusije;
2. problemsko pitanje oblikovati postavljanjem teze koja se može prihvatiti ili odbiti. Tezu može formirati učitelj ili učenik;
3. problemska situacija nastaje i primjenom ankete tzv. orijentacijskoj koja ispituje stavove i mišljenja učenika o problemu;
4. problemsko pitanje može biti citiranje poslovice ili aforizama;
5. interpretativnim čitanjem teksta na različite načine stvara se problemska situacija dopuštajući da svaki interpret unese svoj doživljaj;
6. problemska situacija nastaje uspoređivanjem glazbenog i književnog djela;
7. problemska situacija nastaje uspoređivanjem književnog i filmskog djela;
8. problemska situacija nastaje uspoređivanjem ilustracija i književnog teksta;
9. problemska situacija nastaje uspoređivanjem dviju epizoda iz književnog djela.

Problemski zadaci mogu se rješavati na tri načina (Kaldum-Bošnjak, Perišić 2007): objašnjavanjem, predviđanjem ili invencijom (pronalaženjem).

Rješavanje problemskih zadataka objašnjavanjem znači da učenici formiraju argumente te traže podatke kako bi utvrdili zašto se nešto dogodilo i koje su posljedice te pojave. Predviđanjem razmišljaju o budućim događajima te mogućim posljedicama koje se mogu ostvariti. Učenici ulaze u dubinu problema i njegova prenesenog značenja za koje je potrebno shvaćanje simbolike. Pristupanjem problemskoj situaciji invencijom ili pronalaženjem potiče se učenike da iskoriste svoju dosjetljivost i originalnost kako bi došli do novih rješenja problema ili postojećim pojavama dali nova obilježja. Osnovna srž jest rješavanje problema na kreativan i originalan način.

3.7. Oblici problemske nastave hrvatskoga jezika

Postoje tri oblika problemske nastave kojima je u središtu rješavanje problemske situacije. Ako se problem rješava u okviru jednog predmeta, tada je to problemska nastava, a ako se rješava povezivanjem više srodnih predmeta, tada se radi o integriranoj nastavi. U slučaju da je problem složeniji te je postavljen kao projekt i uključuje znanja iz više međusobno različitih ili čak svih predmeta, a nekada i izvanprogramaska znanja, tada se radi o projektnoj nastavi.

„U sustavu problemske nastave može se obraditi veći broj tema iz svih područja hrvatskog jezika (osim početnog čitanja i pisanja) (Bežen, 2008, str. 319).“ Integrirana i projektna nastava povezuje nastavne jedinice time što integrira nastavne sadržaje te predmetna područja iz više ili svih nastavnih predmeta. U ovim oblicima nastave sadržaji se odabiru po temi integracije, a ne strogo po nastavnom programu.

Problemski je pristup temelj u oblikovanju nastavnih jedinica, a može se nadopuniti elementima korelacijsko-integracijskoga, projektnoga ili timskoga sustava. Nastavne etape projektne i integrirane nastave okvirne su i zbog raznovrsnosti problema koji se rješavaju. Bežen (2008) navodi ove okvirne etape: dogovor o temi i postavljanje cilja, izbor i određivanje problema na kojemu će se provesti integracija i korelacija, podjela pojedinačnih zadataka učenicima, izrada programa aktivnosti, određivanje mjesta, vremena i trajanja aktivnosti, provođenje aktivnosti, prikupljanje izvora,

materijala, pribora, rješenje problema, ostvarenje programa i postizanje cilja, prezentiranje rezultata te vrednovanje postignuća.

Projektna, problemska te integrirana nastava omogućuje učeniku da aktivno, kreativno i na prirodan i iskustven način pristupa problemima te razvija stvaralačko mišljenje i kritički stav. Učitelj se ne treba bojati uspješnosti problemske nastave: nekada će biti uspješna, nekad manje uspješna, ali to ne treba obeshrabrivati ni učitelja ni učenika. Ovakvi oblici nastave pružaju visoku motivaciju, a sve što će proizići iz toga koristi svim sudionicima u procesu.

4. DRAMSKA METODA – MANTLE OF THE EXPERT (MOE) – OGRTAČ STRUČNJAKA

Jedna od mogućnosti koja se nudi pri odabiru metode u problemskoj nastavi hrvatskoga jezika jest i primjena dramske metode *Mantle of the Expert* (MoE), u hrvatskom jeziku prevedena kao *ogrtač stručnjaka*.¹ Utemeljiteljica ove metode učenja otkrivanjem uz pomoć drame britanska je dramska pedagoginja Dorothy Heathcote.

4.1. Kratka biografija Dorothy Heathcote

Dorothy Heathcote rođena je 1926. godine u New Yorkshireu (UK). Kada je navršila jedanaest godina, napustila je školovanje i s majkom je počela raditi u tkaonici vune. Nakon pet godina rada u preradi vune, njezin je poslovođa šalje na studij dramske umjetnosti u Northern Theatre School u Bradfordu pod vodstvom britanske glumice i redateljice Esme Church. Pri kraju druge godine studija, na savjet Esme Church nastavlja školovanje kao učiteljica. Na studentskoj praksi posjećivala je škole u kojima bi se s učenicima bavila dramom. Godine 1951. Heathcote je imenovana profesoricom na Durham Institutu. Njezin je zadatak bio poboljšati rad učitelja. U idućih deset godina njezina je reputacija sve više rasla kako su ljudi uviđali njezin pristup poučavanju, koji su smatrali nekonvencionalnim. Našla se na meti kritičara koji su joj spočitavali da je dramu instrumentalizirala, pretvorivši je u medij i

¹ U e-priručniku Odgoj za građanstvo http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/downloads/2017/03/P91557_Odgoj_za_građanstvo.pdf MoE se navodi kao dramskopedagoška tehnika, no zbog svoje interdisciplinarnosti kao i kompleksnosti strukture prikladnije je zvati metodom. U engleskom jeziku naslovljena je kao *approach*, ali zbog već gore spomenutih razloga, u ovom će se radu nazivati metoda.

udaljivši je od kazališta, dok su s druge strane naglašavali da je prekršila pravila dječje drame.

U ranim 80-ima 20. stoljeća učiteljima koji su imali vrlo malo iskustva u dramskoj umjetnosti nudi novu metodu nazvanu *Mantle of the Expert*. Njezin je pristup postao poznat diljem svijeta te se i danas provodi kao sredstvo poučavanja i postizanja obrazovnih postignuća predviđenih u kurikulumima.

Dorothy Heathcote napisala je, u suradnji sa svojim kolegom Gavin Boltonom, knjigu *Drama for Learning* te je snimljen dokumentarni film o Heathcote pod nazivom „Tri tkalačka stana čekaju“ (*Three Looms Waiting*). Preminula je 2011. godine.

4.2. Definicija Mantle of the Expert (Ogrtač stručnjaka)

Mantle of the Expert (MoE) dramska je metoda koja je „jedna od inačica metoda igranje uloga: to je skupna uloga – profesionalna/strukovna – u koju se učenici stavljaju sa svrhom snažnijega motiviranja za aktivnu obradu i upoznavanje neke nastavne teme obično vezane uz neko specifično područje života i djelovanja (Čubrilo i sur., 2017, str. 38).“ Primjerice, za postizanje ishoda nastave Prirode i društva prema novom kurikulumu (MZO, 2019) – b.4.4 Učenik se snalazi i tumači geografsku kartu i zaključuje o međuodnosu reljefnih obilježja krajeva Republike Hrvatske i načina života – učenici preuzimaju ulogu geografa koji proučava međusobne odnose i promjene na određenom području Hrvatske te ulogu matematičara u kojoj će im znanje o primjeni računskih operacija pomoći u računanju određenih podataka, kao i opisivanju vjerojatnosti događaja.

U metodi MoE učitelj/nastavnik preuzima ulogu te ima slobodu mijenjanja različitih uloga s ciljem usmjeravanja nastavnoga procesa. U središtu same metode nalazi se učenik, a učitelj stvara uvjete u kojima *ogrtač stručnosti*, odnosno učenikove kompetencije dolaze do izražaja. Važno je naglasiti da je ova metoda orijentirana na sam proces učenja, a ne na rezultat. U ovoj metodi učiteljeva je uloga presudna. On je taj koji stvara i osmišljava zadatke te vodi kroz sam proces, oslanjajući se na učenikove interese i potrebe, kao i na ishode kurikula koji se realiziraju u razrednoj interakciji, a učenik je kompetentni sustvarač procesa učenja.

Ogrtač u naslovu metode priziva ideju učenja koja raste kao ogrtač koji okružuje učenika. Heathcote (kako je citirano u Aitken 2013) naglašava kako to nije ogrtač koji se daruje nekome na temelju njegovih sposobnosti, nego kvaliteta koje se razvijaju u učeniku.

Aitken (2013) ističe kako se MoE oslanja na tri modaliteta poučavanja: učenje otkrivanjem, dramski odgoj² (procesna drama) te stručno oblikovanje (*expert framing*), što se odnosi na to da učenici nastupaju kao odrasli stručnjaci te na novi pristup procesu učenja. Učenike se tako potiče da sagledaju stvarne situacije s nekih drugih stajališta kako bi produbili svoje razumijevanje.

4.3. Karakteristike dramske metode *Mantle of the Expert*

Kao što je i svaki metodički čin neponovljiv ma koliko se puta izvodio, tako je svaka procesna drama i metoda u praksi jedinstvena i neponovljiva. Postoje određeni temeljni elementi na kojima se metoda zasniva.

MoE metoda ustrojava se oko učitelja i učenika koji su u *ulogama stručnjaka*, u imaginarnoj *organizaciji*³ (pritom se ovdje može raditi i o samoj odgovornoj skupini ljudi koji se bavi određenim problemom) koja je postavljena tako da se zadaci promatraju u *okviru* autentičnih, stvarnih situacija. Zadaci koji su postavljeni u okviru predstavljeni su kao profesionalni zadaci za stručnjake učenike, ali ustvari su to zadaci postavljeni od strane *kurikula* kako bi djeca u ulozi stručnjaka postigla zadane ishode. Oni proizlaze iz svakodnevnih, stvarnih situacija koje su povezane sa stvarnim životom ljudi te imaju svoju svrhu. Unutar *izmišljenog konteksta* učenici i učitelj surađuju u rješavanju problema za *izmišljenog klijenta*. Proces učenja koji koristi ovu metodu započinje problemskom situacijom koja je inicirana od strane izmišljenog klijenta. Vrlo je važno naglasiti da se u planiranju i provođenju MoE-a nikad ne smije postavljati učenika u položaj onoga koji stvara problemsku situaciju.

Napetost je neizostavan element kako drame, tako i metode MoE-a, bilo da nastaje slijedom događaja bilo odjednom kao ključni element u svladavanju etičkih dilema. Problemi i napetosti dio su svakodnevnog života, a zadržavaju motivaciju u samom

²*Drama in education* u doslovnom prijevodu drama u obrazovanju, Gruić (2002.) tvrdi da se najčešće prevodilo kao odgojna drama, a po njenom mišljenju termin previše naglašava odgojnu stranu, a umanjuje kreativni potencijal pa ona koristi termin drama za odgoj.

³ U engleskoj terminologiji odnosi se na *enterprise*, ali ne mora nužno biti riječ o poduzeću. Važno je da se radi o skupini koja zajednički radi na određenom problemu.

procesu. Na kraju svakog projekta neizostavan je *osvrt* na proces njihova učenja i općenito proces učenja i poučavanja. Učenici diskutiraju i osvrću se na ono što se i kako naučilo. Diskusijom i refleksijom učenici se još više odmiču od stvarnog i nestvarnog svijeta, sudjelujući u dvije realnosti: „kao da je“ (*as if*) te „kako je“ (*as is*).

Tijekom dramske metode MoE-a učenici moraju biti svjesni svojih novostečenih vještina i pojmova koje usvajaju tijekom cijelog procesa. Postaju svjesni da kao stručnjaci imaju određene kompetencije i ta svjesnost o određenoj kompetenciji omogućuje im stručnije pristupanje problemu. Učenici trebaju prepoznati što uče i preuzeti odgovornost za svoje učenje.

Zbog svoje interdisciplinarnosti i kurikularne integracije ova je metoda prilagodljiva posebno u nastavi primarnog obrazovanja. Razredni učitelj ima slobodu u organiziranju nastavnog dana te, s obzirom na to da poučava sve predmete razredne nastave (osim engleskog i izbornih predmeta), može kombinirati ishode iz svih nastavnih predmeta i pretvoriti sve u jednu cjelinu, što je i posebnost ove metode. Učenici primjenom ove metode ne uče samo radi učenja, nego cjelovito usvajaju ishode i stječu vještine i kompetencije tijekom procesa bez razdvajanja na nastavne predmete. Tako se dobiva privid stvarnog života u kojem se uči u cjelini, bez razdvajanja na elemente i predmete.

Problem u razdvajanju tema na sastavne dijelove jest potreba za kategoriziranjem, odnosno pitanje kamo što smjestiti. Nema tzv. centra znanja, postoji naslov i njegova daljnja podjela na dijelove. MoE osigurava taj centar znanja koje učenici usvajaju kao odgovorni ljudi. Tako povezanost između jednog aspekta i cjeline biva neupitnom. Čak se dobiva dojam da je aspekt cjelina i obrnuto.

4.4. Sedam elemenata (krugova) u MoE-u (ogrtaču stručnjaka)

Navedene karakteristike dramske metode MoE sastoje se od sedam elemenata, odnosno sedam krugova koji su u njoj nužni. Krugovi su međusobno isprepleteni tijekom cijelog procesa učenja i ne mogu se vremenski odvojiti (Heathcote, 2004). (*Slika 1.*)

Prvi krug

Prvi se krug odnosi na činjenicu da su učenici (i učitelj) sada u ulozi stručnjaka. Njihova razmišljanja sada se tiču onoga što je trenutno važno unutar okvira. Preuzimaju odgovornost i donošenje odluka kao oni koji su dio odgovorne skupine. Time se otvara prostor za legitimnost metode pokušaja i pogreške te učenja iz neuspjeha. Dopušta se i samokorekcija i kritički osvrt tijekom razvijanja.

Iako je organizacija (odgovorna skupina) izmišljena, s vremenom postaje vjerodostojna i razvijena kao i stvarne organizacije. Što je okruženje profesionalnije, to će učenici biti motiviraniji za rješavanje zadataka. Učenici uživaju u igranju takvih uloga i donošenju odluka koje nemaju posljedice na stvarni svijet, ali uvelike im mogu pomoći u stjecanju znanja koje će im pomoći u stvarnim situacijama. Također, nema kazni za postupke, a sve što učenici čine i odluke koje donose važne su u procesu.

Drugi krug

Drugi krug predstavlja odabir projekta koji odgovara ishodima kurikula. S obzirom na ishode koje želimo postići, bira se način (organizacija, poduzeće) koji će odgovoriti na te potrebe, odnosno ishode. Neke od mogućih organizacija podijeljene su u osam vrsta: manufakture (tvornice, pekare, uzgoj biljaka...), humanitarne ustanove (Crveni križ, Greenpeace), ustanove s umjetničkog područja (likovnost, glazba, kazalište, fotografija, muzeji...), ustanove uslužnih djelatnosti (banka, knjižnica, bolnica, vatrogasne postaje...), ustanove za brigu i njegu (sirotišta, domovi za starije i nemoćne...), institucije koje brinu o sigurnosti (policijske postaje, sud, vojska, ured za migrante...), ustanove za održavanje (vodoinstalateri, električari...) te ustanove za razne obuke (svi programi koji uključuju ljudski napor) (Heathcote, 2004).

Iako je navedeno da je MoE inačica metode igranja uloga, ona produbljuje igranje uloga zbog toga što su učenici svjesni da je to fikcija, razumiju da unutar nje posjeduju određenu moć te se u njima budi promatrač koji motri aktivnosti fiktivne stvarnosti i uživa u njima. Razvijaju se kao stručnjaci u rasponu konvencija koje se razvijaju u samom procesu. Važno je istaknuti da se, ako se bave manufakturama, od njih nikada ne smije tražiti da (unutar fikcije, procesa MoE-a) sami izrađuju određene artefakte, odnosno stvari. Kad bi to morali činiti, do izražaja bi došla

njihova nestručnost, stoga se to mora izbjegavati (Heathcote, Bolton, 1995). Kao dio tih manufaktura oni će demonstrirati, dizajnirati i objašnjavati kako bi se to moglo, ali to nikad neće fizički ostvariti. S metodičkog stajališta učenici će koristiti metodu opisivanja kako bi oni to učinili. Također, tijekom procesa MoE-a nema podjele na zaposlenike i poslovođe, svi su jednaki u moći i pravima te dijeljenju odgovornosti.

S obzirom na kurikularne ishode svaka će od ovih vrsta kod učenika razvijati određene kompetencije i znanja. Učitelj bira način kojim će se poslužiti za usvajanje obrazovnih zadataka. Svim je vrstama organizacije zajedničko razvijanje jezičnih vještina (čitanje, govorenje, pisanje, slušanje), matematičke kompetencije te informatičke pismenosti. Sve se kompetencije ostvaruju i razvijaju u društvenoj suradnji unutar skupine. Ovisno o odabiru područja učenici će razvijati empatiju prema drugima ili raditi na određenom rješenju problema (primjerice, odgovorno ekološko ponašanje). Svijest da rade za klijenta učenike potiče na odgovornije ponašanje kojim će zadatake koje klijent od njih traži ostvariti najbolje što mogu.

Ovisno o kompleksnosti obrazovnih ishoda proces može trajati kraće ili duže vrijeme, no nikako se ne može odvijati unutar jednog metodičkog čina. U zemljama gdje je MoE razvijen, proces traje nekoliko dana kako proces bio uspješan i postigao zadane ciljeve. U hrvatskom obrazovnom sustavu takav je oblik nastave formiran u projektinu nastavu.

Treći krug

Sviješću o klijentu nastavlja se treći krug procesa u kojem poduzeće ima povijest postojanja. Sada je u pitanju razvijanje postojećeg dodavanjem novog elementa, odnosno zadatka koji je postavio klijent ili problemske situacije koja je nastala zahvaljujući tom imaginarnom klijentu. MoE ne započinje dramskim zapletima, nego organizacijom i zadacima koji su postavljeni pred učenike. Učiteljeva je uloga ovdje važna jer je on jedini koji poznaje povijest te organizacije. Glumački talent nikada nije ključni faktor te nema glume izvan hijerarhije uloga. Bez obzira na involviranost u projektu učenici moraju biti svjesni da je sve i dalje dio fikcije koji može funkcionirati u stvarnom svijetu.

Ako se s učenicima radi na nekom projektu koji sadrži puno nepoznatih riječi, potrebno je prije samog ulaska u uloge razjasniti i poučiti učenike terminima s kojima će se susretati. Nije potrebno da prostor u učionici gdje će se odvijati MoE

bude u potpunosti promijenjen i prilagođen situaciji. Učenici mogu sami stvarati prostor za rad od već ponuđenih stvari koristeći se unutarnjim slikama na temelju kojih se uživljavaju u uloge.

Četvrti krug

Stvaranjem poduzeća uz pomoć zadataka otvara se četvrti krug MoE-a. U ovom krugu odvijaju se različiti zadaci koje treba riješiti. Ovisno o ishodima učenja planiraju se i zadaci. MoE ne sadrži pristup učenju „papir i olovka“, već se ovisno o istraživanju i klijentu stvaraju materijali i zadaci. Četvrti krug se razvija ovisno o učiteljevu znanju o temi i o kreativnosti prilikom izrade materijala.

Peti krug

Koliko god se radilo o otvorenu pristupu učenju, metoda MoE ima svoje obavezne granice vremena i područja kojim se bavi. One se ne preispituju, a učitelj je taj koji ih postavlja prilikom planiranja. Obavezni elementi ključni su za održavanje discipline u radu te omogućuju da materijali posreduju u ponašanju onih koji su dio odgovorne skupine. Zahtjevi koji se postavljaju pred učenike od početka su zadani i shvaćaju se ozbiljno. Kada učenici ozbiljno prihvate zahtjeve i pravila, mogu preuzimati uloge *kao da su* stručnjaci.

Šesti krug

Šesti krug ističe da razvoj projekta ovisi o zadacima koji se trebaju ostvariti, što opet ovisi o učiteljevoj inovativnosti u postavljanju zadataka koji će kod učenika poticati razvijanje već spomenutih kompetencija te ih poticati da istražuju i uče. Neki se zadaci trebaju rješavati unutar manjih skupina, u parovima, a neki iziskuju razred kao jednu veliku skupinu. Klijent će i dalje zadržavati obavezne okvire unutar kojih učenici trebaju savladati određene izazove koji se pred njih postavljaju. Plan aktivnosti proizlazi iz ishoda kurikula, a učenici tako uče i primjenjuju svoje jezične vještine i drugo znanje te tako stječu nova znanja.

Sedmi krug

Sedmi krug, odnosno ključni element u procesu MoE-a, predstavlja činjenica da učitelj može biti i u ulozi učitelja i jednog od učenika. Zbog kompleksnosti projekta učitelj ima slobodu izlaziti iz uloga kako bi ponudio dodatna objašnjenja ili upozorio

na određene propuste, ali to može i učiniti kao jedan od učenika, što se nadovezuje na prvi krug u kojem svi preuzimaju ulogu stručnjaka.

Brian Edmiston (2007), sveučilišni profesor s Ohio State Universityja koji je godinama istraživao i koristio ovaj pristup radu sa svojim učenicima, naglašava da je metoda MoE zasnovana na načelu da mladi ljudi uče najbolje kada je njihov odnos između učenja i poučavanja više nalik stručnom pristupu problemu nego nalik učenju na kakvo su navikli tijekom školovanja, a kakvo se odvija u većini škola. U stvarnom životu povezuju se već usvojena znanja s onima koja se stječu u neposrednoj ili posrednoj suradnji s drugima te učeći od drugih kako komunicirati i surađivati.

Kada učitelj odabire MoE, omogućava učenicima da uče kao što većina ljudi uči u svakodnevnom životu. Učenici se osjećaju kao da su odrasli i s tog se gledišta suočavaju sa zadacima. Učenik se tako razvija kao odgovorna osoba te se k tome razvija njegova intrinzična motivacija za učenje. Metoda potiče dječji entuzijizam i mogućnost zamišljanja da su ravnopravni članovi društva.

The seven elements which are mandatory in sustaining the Mantle of the Expert.

7: Teacher sustains language from within the fiction; can work in roles well as a teacher /colleague and regulator of quality behaviour

6: The progressing of the work is based on doing tasks, supported by the teacher's inventiveness, alongside the children

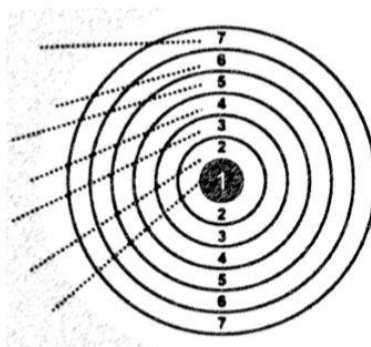
5: The mandatory elements begin to be established to engage the curriculum firmly and at relevant levels

4: The enterprise (as in all theatre) starts in the middle so there will be Historical elements of the enterprise

3: Establishing a sense of purpose is created by the sense that we are working for 'clients'

2: The enterprise has been selected to provide mandatory access to the curriculum

1: Behaving 'as if' produces 'now-time' of theatre and drama elements of deep play

*Slika 1 - Sedam elemenata MoE –
ogrtač stručnjaka*

4.5. Planiranje metode MoE

Kompleksnost pripreme ovisi o učitelju kao i mogućnostima kojima raspolaže. Iskusnijim učiteljima trebat će manje pripreme, dok će učitelji koji započinju s MoE-om ipak trebati odvojiti više vremena za pripremu samog procesa.

Bolton i Heathcote (1995) naglašavaju kako si pri planiranju MoE-a učitelj treba postaviti četiri pitanja od kojih kasnije kreće s daljnjim razvijanjem zadataka.

- O kojoj će vrsti znanja/informacije učenici učiti?

- Koje će se vještine usavršavati tijekom procesa učenja?
- Koji su trikovi potrebni za prilagodbu potrebama razreda?
- Što će učenike potaknuti da dosegnu i postave vlastite standarde?

Postoje također četiri upute koje bi učitelji trebali slijediti. Nazivaju se uputama, a ne koracima jer nisu namijenjeni izvedbi po redosljedu. To su:

1. Prezentacija
2. Fikcija
3. Dinamičnost djelovanja
4. Prošlost i budućnost koje se podrazumijevaju

Prezentacija

Veliku pažnju treba posvetiti uspješnoj prezentaciji teme. Učitelji često koriste govor uz vizualno uporište (fotografija, dijagram, mapa). Kombinacija vizualnog uporišta i govora bez pretjeranog objašnjavanja stvara uspješan ulazak u zadani okvir.

Fikcija

Sintagma „kao da smo...“ mora biti prisutna od početka zbog učenika koji bi mogli shvatiti da će u stvarnosti biti članom neke organizacije/poduzeća. Učitelj tada koristi fraze poput „Zamislite da smo stručnjaci...“, „Kad bismo imali mogućnost...“, „Kad bi se nas pitalo što mislimo o...“ Učiteljev je stav ovdje također važan radi uvjeravanja učenike kako mogu doprinijeti rješavanju nekih problema i izazova prisutnih u svakodnevnim situacijama.

Dinamičnost djelovanja

Okvir unutar kojeg će učenici djelovati kao stručnjaci mora biti očit i jasan. Učenici rješavaju zadatke koji nisu isprva povezani s glavnim problemom, koji se njime čak i ne moraju izravno baviti, već mogu biti samo posrednici u njegovu rješavanju. Nije važno toliko tko su oni, koju ulogu igraju i kako se zovu koliko moć koju posjeduju i odgovornost u tom posredovanju. Sve to pridonosi povećanju dinamičnosti djelovanja.

Prošlost i budućnost koje se podrazumijevaju

Učenici ne sudjeluju u stvaranju te organizacije, nego su postavljeni *in medias res*, u središte zbivanja. Učitelj je taj koji poznaje prošlost i postavlja temelje za budućnost.

Učenici ovdje ne predstavljaju personalizirane stručnjake, od kojih svaki ponaosob ima zasebnu ulogu, već djeluju kao kolektiv, skupina ljudi koja ima odgovornost. S vremenom postaju odgovorni stručnjaci, što je i bit procesa.

4.6. Organizacijski model metode MoE

U svojoj knjizi, *Theatre Pedagogy*, Papadopoulos (2010a) nudi organizacijski model metode MoE. Model se sastoji od deset radnih faza čiji je fokus na procesu i evaluaciji. Detaljnije objašnjenje stadija daje Kosma (2018).

Prvi stadij započinje pitanjem iz određenog područja, odnosno korištenjem vizualnoga uporišta koje potiče učenike da se uključe u raspravu i tako se prisjete već stečenih znanja koje će im omogućiti da izraze mišljenje. Tu se već mogu vidjeti naznake onoga čime će se učenici baviti tijekom procesa MoE-a.

Nakon toga slijedi specifikacija problema gdje se učenike suočava s određenim problemom te se već počinje govoriti o tome što mogu učiniti, a da će doprinijeti rješavanju problema. Zatim se ističu teme kojima će se posebno baviti cijela organizacija, iz čega proizlazi i četvrti stadij, definiranje zadataka koje stručnjaci moraju izvršiti. Učitelj objašnjava zadatke i važnost uloge stručnjaka važna. Tek tada, u petom stadiju, učenici ulaze u uloge i počinju raditi kao stručnjaci.

Šesti stadij započinje odabirom tema kojima će se stručnjaci baviti. Učenici se odlučuju za teme koje se tiču njihovih uloga (ovdje dolazi do izražaja i razvijanje vještina i kompetencija). U sedmoj fazi, stručnjaci se tijekom skupljanja podataka koriste različitim izvorima, uz učiteljevu intervenciju po potrebi.

Kad skupe relevantne podatke, u osmoj fazi stručnjaci procesuiraju podatke na tako da se prisjećaju značajnih činjenica koje mogu poslužiti i u svakodnevnom životu. Koristeći se raznim dramskim tehnikama (vruća stolica, izlazak iz uloge i dr.), još više ulaze u uloge. U predzadnjem stadiju, prezentiraju svoj stručni rad na plenumu pred cijelim razredom. Učitelj u ulozi priprema relevantne pisane izvještaje uz stručnu pomoć učenika. U zadnjem se stadiju evaluira njihov rad kao stručnjaka.

5. DRAMSKA METODA MOE U ANGLOSAKSONSKIM ZEMLJAMA

U posljednjih nekoliko desetljeća, dramski je odgoj je predmetom istraživanja učenja i poučavanja u zemljama poput SAD-a, UK-a, Novog Zelanda i Brazila. Svijest da se obrazovanje sve više odmiče od stvarnog konteksta i dekontekstualizira potiče promjenu u obrazovnim sustavima u svijetu. Kurikul dramskoga odgoja koji sve više ulazi u obrazovni sustav donosi osvježanje nastavi prvenstveno zbog potrebe za cjelovitim poučavanjem koje se najviše postiže interdisciplinarnim pristupom učenju i poučavanju. Drama u obrazovanju veoma je profitirala novom generacijom učitelja koji se bave dramskim odgojem. Prednosti dramskoga odgoja, koji doprinosi kognitivnom razvoju učenika, prepoznali su učitelji i sveučilišni profesori u navedenim zemljama kao mogućnost za kontekstualno, cjelovitije obrazovanje.

Dramske tehnike služe kao metode koje potiču metakogniciju te stimuliraju situacijsko učenje u razredu. Okvir unutar kojeg učenici uče u ulogama pruža dovoljno kognitivnih struktura i podrške te se učeniku „dopušta“ da se uključi u uloge koje imaju smisla (Andresen, 2004).

Dramska metoda MoE (ogrtač stručnjaka) razvijena je u stranim zemljama, a kao primjer ističu se Novi Zeland i Velika Britanija, gdje je dramska metoda posebno razrađena i prilagođena zahtjevima njihovih obrazovnih sustava.

5.1. MoE na Novom Zelandu

Viv Aitken (2013), sveučilišna profesorica s Waikato Universityja na Novom Zelandu, provela je projekt u školama na Novom Zelandu s učiteljima koji su bili relativno neiskusni u provođenju MoE-a.

Glavne karakteristike samog procesa Aitken je podijelila na deset ključnih elemenata. Većina ih se podudara s gore navedenim krugovima MoE-a. Naglašava postojanje izmišljenog konteksta, poduzeća (organizacije), okvir unutar kojeg se razvija organizacija i uloge. Uokvirivanje poduzeća i uloga stvara napetosti koje su potrebne za rješavanje problema. Poduzeće ima zadatak koji mora riješiti u okvirima zadanog vremena, a on ovisi o obrazovnim postignućima.

Zadatak koji mora riješiti odgovorna skupina nastupa nakon što se izgradilo povjerenje unutar skupine kako bi se zadatak mogao što uspješnije zajednički riješiti. Iako su učenici svjesni da im je taj zadatak postavio učitelj, to ne dovodi u pitanje pouzdanost zadatka i ne stvara se otpor prema rješavanju. Posao se izvršava prema zahtjevima klijenta što ovdje predstavlja stvarnu situaciju koja je sigurna, što znači da nema posljedica na realnost. Klijent je predstavljen kao netko tko uživa visoki status u društvu i koji očekuje vrhunske standarde. Figurom takve osobe ističe se da je i učitelj dio odgovorne skupine koji također mora ispuniti zahtjeve koji su preda nj postavljeni. Upotreba drame u poučavanju omogućava istraživanje iz perspektive drugoga, naglašavanje kompleksnosti, osporavanje plošnog mišljenja (crno-bijelo), istraživanje paradoksa i dvosmislenosti, a događaji se ne moraju predstavljati linearnim redoslijedom. Učitelji su na Novom Zelandu također koristili elemente procesne drame (vruća stolica, zamrznuta slika, unutarnji monolog).

Aitken (2013) naglašava kako je i repozicioniranje uloga jedan od ključnih elemenata u samom procesu. Učitelj svjesnom promjenom usmjerava moć koju učenici imaju unutar fiktivnog konteksta s ciljem stjecanja novih spoznaja. To se može ostvariti jednostavnom promjenom sjedećih mjesta tijekom sastanka, a učitelj i svojim govorom može učinkovito utjecati na promjenu.

Kurikul obrazovanja na Novom Zelandu u svojim ishodima navodi mogućnost primjećivanja kako se uči (kao meta-učenje ili učenje otkrivanjem) kao važnu vještinu koja bi učitelji trebali poticati. Pri kraju projekta, Aitken je bila iznenađena činjenicom da su se učenici nastavili ponašati kao stručnjaci koji se osvrću na učenje i kada je MoE završio. Učitelji su kao ključni element ove metode istaknuli razvijanje vještina poput pregovaranja, postavljanja pitanja, kritičkog razmišljanja te refleksije na ono što se uči.

5.2. MoE u Velikoj Britaniji

U istraživanju C. Husbandsa i Jo Pearce (2012) postavljeno je devet tvrdnji koje su ključne kako bi učenje i poučavanje bilo uspješno. Navode sljedeće:

1. učinkovito poučavanje uzima u obzir učenikovo pravo glasa;

2. učinkovito poučavanje ovisi o ponašanju (što učitelji rade), znanju, razumijevanju (što učitelji razumiju) i vrijednostima (zašto se učitelji tako ponašaju);
3. učinkovito poučavanje uključuje razmišljanje o dugoročnim obrazovnim postignućima, kao i kratkotrajnim ciljevima;
4. učinkovito poučavanje gradi se na učenikovu predznanju i iskustvu;
5. učinkovito poučavanje uključuje nadogradnju (*scaffolding*) učenikova učenja;
6. učinkovito poučavanje uključuje razne tehnike, uključujući sve oblike rada u nastavi (cijeli razred, rad u skupinama, frontalni rad, rad u paru i individualni oblik rada).
7. učinkovito poučavanje fokusira se na razvijanje viših oblika razmišljanja, kritičkog razmišljanja i metakognicije;
8. učinkovito poučavanje uključuje formativno vrednovanje procesa učenja;
9. učinkovito poučavanje uključuje različite potrebe učenika.

MoE sadržava svih devet tvrdnji, stoga uspješno odgovara na izazove poučavanja. Oslanjajući se na ovih devet tvrdnji, Woodrow First School And Nursery u Londonu, opravdava i objašnjava zašto je MoE središte njihova kurikula.

Što se tiče prve tvrdnje, učenici zajedno s učiteljem sudjeluju u konstruiranju učenja (s obzirom na ishode). Učenici su slobodni donositi odluke kako će što učiniti kroz rasprave i distribuciju vodstva, a sve to predstavlja dio učenja. Zbog toga se učenici više uključeni i motivirani za učenje. Veza povjerenja između učitelja i učenika čvrsta je.

Učiteljevo znanje, razumijevanje, iskustvo i vrijednosti odnose se i na poznavanje teorija učenja i poučavanja. MoE sadrži elemente teorije J. Brunera o učenju otkrivanjem te socijalnokulturnu teoriju razvoja L. Vygotskog. Drama je medij koji se rabi u planiranim razrednim zadacima koji vode učenika u imaginarnu, emocionalnu i intelektualnu vezu s kurikulumom. Ovaj pristup poučavanju omogućava učenikov utjecaj i njegov ulazak u sam kurikulum, što opet vodi dubljoj razini spoznavanja.

MoE se sastoji od kratkoročnih kognitivnih postignuća unutar dugoročnih obrazovnih ciljeva. U kontekstu u kojem se učenici nalaze stvara se komunikaciju o stvarnim događajima iz svakodnevnog života. Vrijednosti se dijele i istražuju, ali se

nadasve i poštuju. Odgovorna skupina u MoE-u bavi se vrijednostima. Učenici uče kako se nositi s uzrocima i posljedicama, napetošću i pravednošću. Planirani ishodi imaju ulogu u cjelokupnom razvijanju osobe.

Slijedeći načelo od poznatog k nepoznatom, učitelji se konstantno osvrću, vrednuju i prilagođavaju poučavanje tijekom MoE-a. Jezik i dijalozi središte su rada s klijentom, a i unutar same skupine. Unutar okvira MoE-a, učenici su stručnjaci, a učitelj je oprezan u vrednovanju znanja kako bi preduhitrio moguće nesporazume koji se kasnije mogu očitovati i stvoriti još veće konfuzije unutar procesa.

Pažljivo strukturiranje zadataka omogućuje nadograđivanje učenikova procesa učenja (*scaffolding*). Intelektualna, socijalna i emocionalna podrška nadogradnja je učenju. Zadaci su problemski. Postavljanje problema, rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze, prezentacija i komunikacija te osvrt i pregovaranja tijekom rješavanja problema doprinose učenikovu intelektualnom, socijalnom te emocionalnom razvoju.

MoE sadrži širok opseg nastavnih metoda i strategija. Zastupljeni su svi oblici rada. Razred se kao skupina konstantno nalazi između fiktivnog konteksta, u kojem su svi stručnjaci i rade na rješavanju problema, te stvarnog svijeta, u kojem kao učenici uče o problemu s kojim su kao stručnjaci suočeni.

Dramsko-problemski pristup sastavljen je od niza problemskih pitanja. MoE kombinira pitanja koja promiču višu i nižu razinu razmišljanja kako bi učenje bilo uspješno. Komunikacijom se stimulira i proširuje dječje razmišljanje.

Formativno vrednovanje dio je procesa MoE-a. Klijent ima ključnu ulogu u vrednovanju procesa (*feedback*). Klijent ima visoka očekivanja na koja učenici odgovaraju. Učitelji moraju promatrati i davati konstruktivne osvrte koji će utjecati na daljnji proces učenja.

MoE je metoda koja pruža brojne mogućnosti za sve učenike. Učenici i učitelji dijele odgovornost za učenje bez prethodnoga ograničavanja ičijih mogućnosti. Svi su u procesu važni.

U akcijskom istraživanju o utjecaju MoE-a na učeničko pismeno izražavanje provedenom 2013, Collins se trudila posebno kombinirati pismenost kao dio istraživačke nastave. Na poučavanje pismenosti odnosi se učenje o fonemima,

zajedničko čitanje i pisanje te samostalno čitanje i rješavanje zadataka. Uspješno je uključila gore navedene elemente poučavanja pismenosti osim fonema jer se smisljena povezanost nije mogla ostvariti. Naglašava da je planiranje čitanja i rješavanja zadataka kao dio MoE-a učenicima dalo stvarni kontekst u kojem mogu pisati, kao i tzv. publiku kojoj mogu pisati.

Nacionalna savjetodavna komisija za kreativno i kulturno obrazovanje u Velikoj Britaniji (NACCCE, 1999) ističe kako pismenost i vještine računanja potiču kreativnost, jednako kao što kreativno učenje i poučavanje razvijaju pismenost i vještine računanja. Rezultati provedenog istraživanja pokazali su da MoE ima utjecaj na pismeno izražavanje učenika. Povećava motivaciju, aktivnost te postignuća u pismenom izražavanju, pogotovo kada se odvija u zadanom kontekstu u kojem su učenici uvidjeli svrhu (ispunjavanje zadataka koje je klijent zadao).

Da MoE ima velike utjecaje na obrazovanje u UK, pokazuju i druga istraživanja, primjerice Bromley, A., & Labrow, M. (2006/7) čiji rezultati ističu da korištenje MoE-a učenju pruža stvarnu namjenu, odnosno daje mu se smisao. Poboľšavaju se i učiteljeve sposobnosti da uključi sve učenike, kao što se uviđaju i dobrobiti interdisciplinarnog pristupa. Posebice je važno naglasiti da se učenička motivacija za učenjem snažno povećala te se razvilo samopouzdanje kod učenika.

6. KURIKUL U HRVATSKOJ

Promatrajući karakteristike ove metode, naglasak je stavljen na zadatke koji se pred učenike postavljaju kao profesionalni zadaci koje oni rješavaju kao stručnjaci. Zadaci su postavljeni od strane kurikula koji donosi ishode koje učenici moraju postići. U trenutku pisanja ovog diplomskog rada, na snazi je Nastavni plan i program (2006), ali se i eksperimentalno uvodi nova cjelovita kurikularna reforma obrazovanja popularno nazvana „Škola za život“. Terminološku razliku zadataka postavljenih u Nastavnom planu i programu naspram nove kurikularne reforme predstavlja to što se u Nastavnom planu i programu ističu obrazovna postignuća koja se postižu za svaku nastavnu temu. U novom kurikulu istaknuti su ishodi koje se ne postižu nakon svake teme, nego pri završetku određenog ciklusa.

Cjelovita kurikularna reforma usmjerena je na razvoj temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, povećanja pismenosti kod učenika, povezanost obrazovanja s

interesima, životnim iskustvima, potrebama i mogućnostima učenika. Znatniju razliku predstavlja veća autonomija učitelja i nastavnika u izboru sadržaja, metoda i oblika rada, ali i poticanje primjene metoda učenja i poučavanja koje omogućuju aktivnu ulogu učenika u stjecanju znanja, razvoju vještina i definiranju stavova uz podršku učitelja/nastavnika, kao i u interakciji s drugim učenicima. Usto, u osnovnoškolskom obrazovanju usmjerava se na konceptualnu programsku promjenu svih predmeta kako bi se osigurala relevantnost sadržaja i metoda učenja i poučavanja za sadašnji i budući život učenika te primjerenost njihovoj razvojnoj dobi.

Izrađeni su predmetni kurikuli za 29 nastavnih predmeta, a osim za predmetne napravljen je i prijedlog kurikula za međupredmetne teme.

Iščitavajući ostatak kurikula nastavnog predmeta Hrvatskog jezika, u nastavku rada bit će prikazani ishodi koji se mogu savladavati koristeći *ogrtač stručnjaka*. Osim nastavnog predmeta Hrvatski jezik priložit će se i ishodi iz nastavnih predmeta Matematika, Priroda i društvo te ishodi kurikula međupredmetnih tema. Na kraju analize ishoda kurikula predstaviti će se i prijedlog jedne nastavne jedinice uz uporabu dramske metode *ogrtač stručnjaka*.

6.1. Nastavni predmet Hrvatski jezik

Kurikul nastavnog predmeta Hrvatski jezik navodi da je svrha učenja i poučavanja nastavnog predmeta Hrvatski jezik osposobljavanje učenika za jasno, točno i prikladno sporazumijevanje standardnim jezikom. Nastavni predmet Hrvatski jezik podijeljen je na tri predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija (A), književnost i stvaralaštvo (B) te kultura i mediji (C).

Odgojno-obrazovni ishodi sastoje se od odgojno-obrazovnoga ishoda, razrade ishoda i razine usvojenosti ishoda (za razinu „dobar“ ostvarenosti ishoda⁴). Za neke ishode predložene su i upute za provedbu i ostvarivanje. Svaki je ishod označen određenom šifrom koja označava kojem stupnju obrazovanja pripada (osnovnoškolsko/srednjoškolsko odnosno OŠ/SŠ), oznakom predmeta (HJ), oznakom područja o kojem se radi (A, B, C), broječanom oznakom razreda te rednim

⁴ Nije u svim predmetnim kurikulima navedena samo razina usvojenosti sadržaja „dobar“. Neki predmetni kurikuli navode i ostale razine usvojenosti.

brojem ishoda unutar tog područja. Primjerice, prvi ishod koji učenici u hrvatskom jeziku svladavaju u prvom razredu je OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje. Zatim se u sljedećem stupcu u tablici prikazuje razrada ishoda (što se podrazumijeva pod tim odgojno-obrazovnim ishodom), a treći se stupac odnosi na razinu usvojenosti ishoda na razini „dobar“ na kraju razreda. Ovdje je također dobro primijetiti da se usvojenost ishoda ne provjerava nakon završenih nastavnih cjelina, nego tek na kraju razreda.

U prvom i drugom razredu nije ni preporučljivo s djecom rabiti dramu u obliku *ogrtača stručnjaka* zbog kompleksnosti i interdisciplinarnosti same metode. Također, prema ishodima za prva dva razreda prostora i nema. Učenici se u prve dvije godine prilagođavaju školskom sustavu te ovladavaju jezičnim kompetencijama u raznim jezičnim aktivnostima i igrama.

Osim toga, prema Piagetu i kognitivnom razvoju, djeca su u toj dobi na prijelazu iz predoperacijske faze u fazu konkretnih operacija. U tom razdoblju i dalje nije razvijeno kritičko razmišljanje. Ulaskom u fazu formalnih operacija s prelaskom iz trećeg u četvrti razred učenici su spremni razvijati kritični stav, što im omogućuje i razvijanje logičkog zaključivanja te predviđanja (vjerojatnosti) događaja. Takvi se ishodi u kurikulumu nekih predmeta očekuju od učenika u trećem i četvrtom razredu. Stoga se u tom periodu i najučinkovitije i najprikladnije koristiti *ogrtačem stručnjaka*.

U prvom i u drugom razredu najviše je zastupljeno područje hrvatski jezik i komunikacija, u kojem se različitim jezičnim igrama i aktivnostima potiče na komunikaciju i učenje jezika u kontekstu.

U nastavku slijede isječci s određenim odgojno-obrazovnim ishodima, kao i razradom pojedinih ishoda iz predmetnog kurikula Hrvatski jezik za treći i četvrti razred osnovne škole, koji se mogu postizati koristeći dramsku metodu *ogrtač stručnjaka* (NN 10/2019).

TREĆI RAZRED

Hrvatski jezik i komunikacija

A. Hrvatski jezik i komunikacija		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.3.1. Učenik razgovara i govori tekstove jednostavne strukture.	<ul style="list-style-type: none"> - razlikuje svakodneve komunikacijske situacije – govori kraći tekst prema jednostavnoj strukturi: uvod, središnji dio, završetak - pripovijeda događaje nižući ih kronološki - služi se novim riječima u skladu s komunikacijskom situacijom i temom - u govornim situacijama samostalno prilagođava ton, intonaciju i stil - točno izgovara ogleadne i česte riječi koje su dio aktivnoga rječnika u kojima su glasovi <i>č, ć, dž, đ, ije/je/e/i</i> - pažljivo i uljudno sluša sugovornika ne prekidajući ga u govorenju 	<ul style="list-style-type: none"> - govori kratke tekstove i uz pomoć učitelja oblikuje uvodni, središnji i završni dio teksta; - razgovara izražavajući potrebe, misli i osjećaje; u komunikacijskim situacijama otvara i potiče dijalog
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
- tekstovi: jednostavni dijaloški i monološki tekstovi, kratki pripovjedni tekst, opis predmeta ili lika, molba, kratko izlaganje.		

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.3.2. Učenik sluša tekst i prepričava sadržaj poslušanoga teksta.	<ul style="list-style-type: none"> - sluša tekst prema zadanim smjernicama: unaprijed zadana pitanja i upute - odgovara na pitanja o poslušanom tekstu - postavlja pitanja o poslušanom tekstu - prepričava poslušani tekst - izdvaja nepoznate riječi, pretpostavlja značenje riječi na temelju sadržaja teksta i upotrebljava ih - izražava mišljenje o poslušanom tekstu - razumije ulogu i korisnost slušanja 	<ul style="list-style-type: none"> - sluša tekstove i prepoznaje važne podatke u poslušanom tekstu
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
- tekstovi: obavijesni tekstovi primjereni jezičnom razvoju i dobi (radijske emisije, reklame, najave filmova i emisija), zvučni zapisi književnih tekstova.		

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.3.3. Učenik čita tekst i pronalazi važne podatke u tekstu.	<ul style="list-style-type: none"> - uočava grafičku strukturu teksta: naslov, tijelo teksta, ilustracije i/ili fotografije, rubrike - odgovara na pitanja o pročitanoj tekstu - postavlja pitanja o pročitanoj tekstu - pronalazi važne podatke u tekstu - pronalazi i objašnjava podatke u grafičkim prikazima - pojašnjava i popravljiva razumijevanje pročitanoj teksta čitajući ponovo tekst - sažima (traži glavne misli) i prepričava tekst - prepoznaje nepoznate riječi i pronalazi njezino značenje na temelju sadržaja teksta i u rječniku 	<ul style="list-style-type: none"> - čita tekst i prema smjernicama pronalazi važne podatke u tekstu
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
- tekstovi: obavijesni, obrazovni i književni tekstovi primjereni dobi.		

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.3.4. Učenik piše vodenim pisanjem jednostavne tekstove u skladu s temom.	<ul style="list-style-type: none"> – piše jednostavne tekstove prema zadanoj ili slobodno odabranoj temi – piše prema predlošcima za uvježbavanje pisanja (neposrednim promatranjem, zamišljanjem, predočavanjem) – piše vodenim pisanjem pisani sastavak prepoznatljive trodjelne strukture (uvod, glavni dio, završetak). – piše različite kratke tekstove: čestitka, kratka e-poruka, pisani sastavak – provjerava pravopisnu točnost i slovopisnu čitkost u pisanju – piše ogleadne i česte riječi koje su dio aktivnoga rječnika u kojima su glasovi č, ć, dž, đ, ije/je/e/i (umanjenice, uvećanice, zanimanja) – piše veliko početno slovo: imena ulica, trgova, naseljenih mjesta, voda i gora, ustanova u užem okružju; imena knjiga i novina – primjenjuje pravilo pisanja čestih višerječnih imena – piše dvotočku i zarez u nabranjanju 	– piše prema smjernicama jednostavne tekstove u skladu temom i vrstom, uz tematska, jezična ili stilska odstupanja primjenjujući pravopisnu i slovopisnu točnost primjerenu jezičnomu razvoju
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
– tekstovi: opis predmeta ili lika, čestitka, pismo, pisani sastavak, izvješće.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
Učitelj priprema nastavne materijale na temelju stanja komunikacijske kompetencije učenika: metodički predlošci za pisane vježbe, vježbe smislenoga povezivanja riječi u rečenici/tekstu, vježbe dopunjavanja rečenica/teksta, vježbe skraćivanja rečenica/teksta, vježbe prepisivanja s preinakama.		
Učeniku se nudi stvaralački način izražavanja i mogućnost dokazivanja u kreativnome izričaju koji je bitno drukčiji od klasične provjere znanja. Aktivnosti se mogu ostvarivati individualnim i timskim radom. Ishod se prati i ne podliježe vrednovanju. Učitelj cijeni učenikovu samostalnost i poštuje njegove mogućnosti. Učenik prikuplja vlastite uratke u radnu mapu i predstavlja ih razrednomu odjelu, a učitelj ga može nagraditi ocjenom za izniman trud. Ishodom se ostvaruju međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.		

Književnost i stvaralaštvo

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ B.3.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	<ul style="list-style-type: none"> – koristi se jezičnim vještinama, aktivnim rječnikom i temeljnim znanjima radi oblikovanja uradaka u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje – istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska – stvara različite individualne uratke: stvara na dijalektu / mjesnom govoru, piše i crta slikovnicu, glumi u igrokazu, stvara novinsku stranicu, piše pismo podrške, crta naslovnicu knjige, crta plakat, crta strip – razvija vlastiti potencijal za stvaralaštvo 	
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
Učitelj priprema nastavne materijale na temelju inicijalnog stanja komunikacijske kompetencije učenika: metodički predlošci za pisane vježbe, vježbe smislenoga povezivanja riječi u rečenici/tekstu, vježbe dopunjavanja rečenica/teksta, vježbe skraćivanja rečenica/teksta, vježbe prepisivanja s preinakama.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
Učeniku se nudi stvaralački način izražavanja i mogućnost dokazivanja u kreativnome izričaju koji je bitno drukčiji od klasične provjere znanja. Aktivnosti se mogu ostvarivati individualnim i timskim radom. Ishod se prati i ne podliježe vrednovanju. Učitelj cijeni učenikovu samostalnost i poštuje njegove mogućnosti. Učenik prikuplja vlastite uratke u radnu mapu i predstavlja ih razrednomu odjelu, a učitelj ga može nagraditi ocjenom za izniman trud. Ishodom se ostvaruju međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.		

Kultura i mediji

C. Kultura i mediji		
odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ C.3.1. Učenik pronalazi podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi učenika.	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje različite izvore informacija: digitalni udžbenici, tekstovi u zabavno-obrazovnim časopisima i knjigama za djecu te na obrazovnim mrežnim stranicama – pronalazi i kombinira podatke iz različitih izvora primjerenih dobi – izdvaja važne podatke iz teksta i razvrstava ih prema uputi, te prenosi tekst u druge oblike ili medije 	– prima poruku iz različitih medija, uključuje nove informacije i izdvaja važne podatke te ih oblikuje u novi medijski sadržaj

ČETVRTI RAZRED

Hrvatski jezik i komunikacija

A. Hrvatski jezik i komunikacija		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom.	<ul style="list-style-type: none">– razgovara i govori prema zadanoj ili slobodnoj temi– sadržajem i strukturom govorenja cjelovito obuhvaća temu– organizira govor prema jednostavnoj strukturi: uvod, središnji dio, završetak– stvaralačkim postupcima oblikuje govorene tekstove– sudjeluje u organiziranoj ili spontanoj raspravi– poštuje pravila komunikacije u raspravi: sluša sugovornike, govori kad ima riječ– prepoznaje važnost neverbalne komunikacije– primjenjuje nove riječi u komunikacijskoj situaciji– poštuje društveno prihvatljiva pravila uljudne komunikacije u različitim životnim situacijama	– razgovara u skladu sa zadanom ili slobodnom temom poštujući pravila uljudnoga ophođenja
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – tekstovi: obavijest, poruka, kratki opis, organizirana i spontana rasprava, govorno oblikovani tekstovi.		

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.4.2. Učenik sluša različite tekstove, izdvaja važne podatke i preporuča sadržaj poslušana teksta.	<ul style="list-style-type: none">– izdvaja važne podatke iz poslušana teksta prema uputi– oblikuje bilješke na temelju izdvojenih podataka– preporuča poslušani tekst na temelju bilježaka– objašnjava nepoznate riječi služeći se dječjim rječnicima	– sluša različite vrste tekstova, prema smjernicama, izdvaja ključne podatke iz teksta
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – tekstovi: književni i obavijesni tekstovi primjereni jezičnom razvoju i dobi, zvučni zapisi književnih tekstova.		

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.4.3. Učenik čita tekst i preporuča sadržaj teksta služeći se bilješkama.	<ul style="list-style-type: none">– povezuje grafičku strukturu teksta i sadržaj– izdvaja važne podatke iz teksta i piše bilješke s obzirom na sadržaj i strukturu– preporuča tekst na temelju bilježaka– objašnjava podatke u grafičkim prikazima– objašnjava nepoznate riječi: na temelju vodenoga razgovora, zaključivanja na temelju konteksta, s pomoću rječnika nakon čitanja teksta	– čita različite vrste tekstova, prema smjernicama, izdvaja ključne podatke iz teksta
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – tekstovi: obavijesni, obrazovni i književni tekstovi primjereni dobi.		

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ A.4.5. Učenik oblikuje tekst primjenjujući znanja o imenicama, glagolima i pridjevima uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.	<ul style="list-style-type: none">– razumije gramatičku kategoriju vrste riječi (imenice, glagoli, pridjevi)– pravilno upotrebljava broj i rod imenica i pridjeva koji se s njom slažu na oglednim primjerima– točno oblikuje prošlo, sadašnje i buduće vrijeme– točno oblikuje posvojne pridjeve– oblikuje rečenice u kojima se poštuju pravila sročnosti– funkcionalno upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u skladu s dinamikom učenja s obzirom na jezični razvoj– funkcionalno primjenjuje jezična znanja	– samostalno oblikuje sintagme, rečenice i kratki tekst te funkcionalno primjenjuje jezična znanja uz odstupanja

Kultura i mediji

C. Kultura i mediji		
odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishod na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
OŠ HJ C.4.1. Učenik izdvaja važne podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi.	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje moguće izvore podataka i informacija: stručnjaci ili drugi pojedinci, školske ili narodne/gradske knjižnice, internet – dolazi do podataka kombinirajući različite izvore – prepoznaje, preuzima, pregledava i objašnjava materijale sa školske mrežne stranice – upotrebljava podatke u različite svrhe: proširuje sadržaje učenja, priprema se za pisanje i govorenje 	– pregledava i pronalazi izvore podataka i izdvaja nekoliko važnih podataka prema uputi

6.2. Nastavni predmet Matematika

Svaki je ishod oblikovan kao cjelina. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja matematike odnose se na primjenu matematičkog jezika u usmenome i pisanom izražavanju, razvijanje sposobnosti matematičkog rasuđivanja argumentiranim raspravama i zaključivanjem. Rješavanje problemskih situacija odabirom relevantnih podataka te analizom mogućih strategija pridonosi razvoju matematičkih kompetencija. Učenici će razvijati samopouzdanje i svijest o matematičkim sposobnostima. Svijest pojedinaca o posjedovanju kompetencija potiče učenike na djelovanje i preuzimanje odgovornosti za napredak osobnoga, radnoga i socijalnoga okruženja.

U svim domenama (Brojevi, Algebra i funkcije, Oblik i prostor, Mjerenje i Podaci, statistika i vjerojatnost) matematika se povezuje sa stvarnim situacijama. Svakodnevna je primjena važna i nezamjenjiva za razvoj u cjelini. Brojevi su najpotrebnija domena, a domena Algebra i funkcije korisna je za rješavanje problemskih situacija. Domenom Mjerenja razvija se i svijest o novcu, dok se Podacima, statistikom i vjerojatnosti razvijaju kompetencije za prikupljanje, obradu i analizu podataka.

Kurikul nastavnog predmeta Matematika uz pojedine ishode donosi i prijedlog korelacija s ostalim nastavnim predmetima. Kao predmet s kojim se može korelirati nastava Matematike najviše se ističe Hrvatski jezik. Cilj nastave matematike jest i razvoj komunikacijskih vještina, odnosno što češće poticanje na verbalno izražavanje, na dijeljenje vlastitih ideja i spoznaja.

Prikazat će se odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za treći i četvrti razred (NN 10/2019).

TREĆI RAZRED

Brojevi

MAT OŠ A.3.2. Zbraja i oduzima u skupu prirodnih brojeva do 1000.	Određuje mjesnu vrijednost znamenaka u troznamenkastome broju. Mentalno zbraja i oduzima brojeve do 1000. Primjenjuje svojstvo komutativnosti i vezu zbrajanja i oduzimanja. Procjenjuje rezultat zbrajanja i oduzimanja. Pisano zbraja i oduzima primjenjujući odgovarajući matematički zapis. Imenuje članove računskih operacija. Rješava tekstualne zadatke.	Mentalno i pisano zbraja i oduzima u skupu brojeva do 1000 uz povremene pogreške.
Sadržaj: Zbrajanje i oduzimanje u skupu prirodnih brojeva do 1000. Mentalno zbrajanje i oduzimanje brojeva u skupu brojeva do 1000. Veza zbrajanja i oduzimanja. Pisano zbrajanje i oduzimanje u skupu brojeva do 1000.		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: Zbrajanje i oduzimanje brojeva do 1000 temelji se na predznanju i automatiziranome zbrajanju i oduzimanju u skupu brojeva do 20 i 100 te na vezi između zbrajanja i oduzimanja. Kako bi se potaknule i razvile misaone mogućnosti, učenika valja neprestano poticati na procjenu rezultata te provjeru rješenja i vještinu mentalnoga računanja (po potrebi rastavljanjem broja na zbroj višekratnika dekadskih jedinica ili zapisivanjem djelomičnih rezultata). Kad to okolnosti dopuštaju, uvježbavanje mentalnoga zbrajanja i oduzimanja moguće je i primjenom edukativnih računalnih igara i dr. Potrebno je koristiti se različitim situacijama i zadacima u kojima treba primjenjivati zbrajanje i oduzimanje. Tek kad je dobro usvojen postupak zbrajanja i oduzimanja rastavljanjem, može se prijeći na pisani postupak zbrajanja i oduzimanja. Pisano zbrajanje i oduzimanje usvaja se postupno primjenom brojevnik kartica, tablice mjesnih vrijednosti i pravilnoga matematičkog zapisa. Iako su učenici u 3. razredu usvojili brojevni niz do 10 000, računaju u skupu brojeva do 1000.		

MAT OŠ A.3.6. Primjenjuje četiri računske operacije i odnose među brojevima u problemskim situacijama.	Primjenjuje stečene matematičke spoznaje o brojevima, računskim operacijama i njihovim svojstvima u rješavanju svakodnevnih problemskih situacija. Korelacija s međupredmetnim temama Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Održivi razvoj i Gradanski odgoj i obrazovanje.	Primjenjuje četiri računske operacije u rješavanju jednostavnih problemskih situacija iz neposredne okoline.
Sadržaj: Primjena računskih operacija i odnosa među brojevima u rješavanju problemskih situacija.		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: Između ostaloga, prikazivati i računati polovine, trećine... nekoga broja.		

Mjerenje

MAT OŠ D.3.1. Procjenjuje, mjeri i crta dužine zadane duljine.	Poznaje jedinične dužine za mjerenje dužine i njihov međusobni odnos u skupu brojeva do 1000 (kilometar, metar, decimetar, centimetar, milimetar). Imenuje i crta dužinu zadane duljine. Mjeri dužinu odgovarajućim mjernim instrumentom i zadanom mjernom jediničnom dužinom. Zapisuje duljinu dužine mjernim brojem i znakom mjerne jedinice. Duljinu dužine zapisuje matematičkim znakovima. Procjenjuje duljinu dužine (milimetar, centimetar, decimetar) i udaljenosti (metar, kilometar) odabirući optimalnu mjernu jedinicu. Računa s jedinicama za mjerenje dužine (u skupu brojeva do 1000). Prošireni sadržaji: Preračunava mjerne jedinice. Korelacija s Hrvatskim jezikom, Prirodom i društvom, Tjelesnom i zdravstvenom kulturom i Likovnom kulturom.	Mjeri dužinu i crta dužine zadane duljine.
Sadržaj: Procjena, mjerenje i crtanje dužine zadane duljine. Jedinice za mjerenje dužine (mm, cm, dm, m, km). Računanje s jedinicama za mjerenje dužine (u skupu brojeva do 1000). Prošireni sadržaj: Preračunavanje mjernih jedinica.		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Pri poučavanju je potrebno razlikovati pojam dužine i duljine kao njezina mjeriva svojstva (mjerimo dužinu kako bismo doznali njezinu duljinu). Učenici upoznaju standardne mjerne jedinice i njihove znakove. Iako je bitno osvijestiti veličinu tih standardnih jedinica pa se učenike potiče da rukama pokazuju dužinu od jednoga metra, decimetra, centimetra i milimetra. Mogu na svome tijelu pronaći neku veličinu za usporedbu koja im kasnije može pomoći u procjeni (povezati na primjer duljinu raširenoga palca i kažiprsta s decimetrom, minimalno mogući razmak palca i kažiprsta s milimetrom i slično). Kilometar im se može približiti nekim primjerom iz neposredne okoline. Duljinu dužine zapisivati matematičkim jezikom. Učenike je potrebno poticati na procjenjivanje rezultata na svim razinama, a razumna su očekivanja na vrlo dobroj razini.		

MAT OŠ D.3.2. Procjenjuje i mjeri masu tijela.	Uočava masu kao svojstvo tijela. Uspoređuje mase tijela. Imenuje jedinice za mjerenje mase (gram, dekagram, kilogram, tona). Upoznaje različite vage i postupak vaganja. Procjenjuje i mjeri masu tijela te pravilno zapisuje dobivenu vrijednost (mjernim brojem i znakom jedinične veličine). Iskazuje odnose mjernih jedinica za masu. Računa s jedinicama za masu tijela (u skupu brojeva do 1000). Korelacija s Hrvatskim jezikom i Tjelesnom i zdravstvenom kulturom.	Mjeri masu različitih predmeta digitalnom vagom zapisujući dobivenu vrijednost.
Sadržaj: Procjena i mjerenje mase tijela. Uspoređivanje mase tijela. Mjerne jedinice za masu (g, dag, kg, t). Računanje s mjernim jedinicama za masu (u skupu brojeva do 1000).		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: U početku poučavanja na konkretima se uočavaju i uspoređuju nejednake mase (spoznati da (ne)jednake veličine predmeta ne moraju istim omjerom pratiti i masu). Nakon toga se imenuju mjerne jedinice za masu i razlikuju njihove vrijednosti (tona, kilogram, dekagram i gram), no neće se preračunavati. Učenici iskazuju odnose mjernih jedinica povezujući ih s tijelima jedinične mase. Koristiti se različitim vagama, a digitalnim vagama mjeriti cjelobrojnu masu (unaprijed odabrati predmete čija masa nije decimalni zapis). Učenike je potrebno poticati na procjenjivanje rezultata na svim razinama, a razumna su očekivanja na vrlo dobroj razini.		

Podaci, statistika i vjerojatnost

MAT OŠ E.3.1. Služi se različitim prikazima podataka.	Nabroja različite vrste prikaza podataka. Koristi se nazivima <i>redak</i> i <i>stupac</i> . Prikazuje podatke u tablicama i stupčastim dijagramima. Služi se različitim prikazima podataka. Prošireni sadržaji: Prikazuje podatke dobivene u razrednim projektima služeći se primjerenom tehnologijom. Korelacija s Hrvatskim jezikom, Informatikom i međupredmetnim temama Učiti kako učiti, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Poduzetništvo, Održivi razvoj i Gradanski odgoj i obrazovanje.	Prikazuje podatke u tablicama i dijagramima.
Sadržaj: Prikazivanje podataka (tablice, stupčasti dijagrami). Prošireni sadržaji: Prikazuje podatke dobivene u razrednim projektima služeći se primjerenom tehnologijom.		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: Potrebno je na nastavi u različitim situacijama prikazivati podatke, npr. pri rješavanju problemskih situacija, a u poučavanju služiti se različitim prikazima podataka pri opisivanju, objašnjavanju (tumačiti ih) ili predviđanju mogućih (vjerojatnih) događaja. Tablica kao reprezentativni oblik može se upotrebljavati u različitim predmetima i različitim područjima života, stoga je poželjno, služeći se tablicama, povezivati matematiku s njima. Važno je učenicima osvijestiti pojmove: <i>stupac</i> , <i>redak</i> , <i>polje</i> . Pri prikupljanju podataka potrebno je poticati učenike da ih prikazuju u tablicama i dijagramima, a također je važno poticati ih na čitanje podataka iz tablica i dijagrama. Posebno se ističe piktogram i stupčasti dijagram. Potrebno je odabrati odgovarajuće uređaje i programe primjerene učenicima i tehničkim mogućnostima škole. Izrada digitalnih sadržaja najčešće započinje izradom digitalnoga crteža; ako je moguće, koristiti se uređajima s dodirnom plohom kako bi učenici mogli crtati prstima ili olovkom. Predlaže se za početak i uporaba programa koji nude djelomično gotova rješenja. Potrebno je istražiti mogućnosti modernih multimedijских <i>online</i> programa koji se mogu upotrebljavati u obrazovnu svrhu; izraditi prezentaciju, multimedijски plakat, kalendar, grafički prikaz podataka...		

ČETVRTI RAZRED

Brojevi

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
MAT OŠ A.4.1. Služi se prirodnim brojevima do milijun.	Broji, čita, piše i uspoređuje brojeve do milijun. Navodi dekadске jedinice i opisuje njihove odnose. Prepoznaje mjesne vrijednosti pojedinih znamenaka. Koristi se višeznamenkastim brojevima. Korelacija s Hrvatskim jezikom i Prirodom i društvom.	Povezuje brojeve do milijun s primjerima iz života te poznaje odnose među dekadskim jedinicama.
Sadržaj: Skup prirodnih brojeva do milijun. Uspoređivanje brojeva do milijun. Dekadске jedinice i mjesna vrijednost znamenaka.		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: U upoznavanju brojeva preporučuje se uporaba kartica s dekadskim jedinicama i tablice mjesnih vrijednosti. Posebnu pozornost posvetiti brojenju pri prijelazu desetstisućice i stotisućice.		

<p>MAT OŠ A.4.4.</p> <p>Primjenjuje četiri računске operacije i odnose među brojevima u problemskim situacijama.</p>	<p>Odabire računsku operaciju u pojedinome zadatku.</p> <p>Primjenjuje svojstva računskih operacija (komutativnost, asocijativnost i distributivnost).</p> <p>Provjerava rješenje primjenjujući veze među računskim operacijama. Izvodi više računskih operacija.</p> <p>Rješava problemske zadatke sa uporabom i bez uporabe zagrada.</p> <p>Procjenjuje rezultat.</p> <p>Upotrebljava nazive članova računskih operacija.</p> <p>Korelacija s međupredmetnim temama Osobni i socijalni razvoj.</p> <p>Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Održivi razvoj i Gradanski odgoj i obrazovanje.</p>	<p>Primjenjuje različite strategije u rješavanju jednostavnih problemskih situacija.</p>
<p>Sadržaj: Primjena računskih operacija i odnosa među brojevima u rješavanju problemskih situacija.</p>		
<p>Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda:</p> <p>U zadacima s više računskih operacija ne treba pretjerivati s velikim brojevima jer težište je na redosljedu izvođenja računskih operacija. Valja stvarati naviku procjene rezultata prije samoga računanja i osvijestiti važnost provjere rezultata vezom među računskim operacijama. Dobro bi bilo odabrati primjere zadataka u kojima se pojavljuju zagrade, a u kojima zagrade mijenjaju rezultat. Na primjer, u zadatku $543 - (423 + 28)$ primjena zagrada zaista mijenja rezultat u odnosu na zadatak u kojemu bismo zagradu izostavili. Učenici rješavaju i zadatke u kojima određuju trećine, četvrtine, petine i desetine nekoga broja. Izraze poput <i>dvije trećine, četiri petine...</i> potrebno je popratiti govorom i prikazati na različite načine (konkretima, crtežima i sl.).</p> <p>Računa u različitim tipovima zadataka (brojevi zadatci, tekstualni zadatci, problemski zadatci). Primjer: Tri su četvrtine jednoga sata ___ minuta. Na svim razinama učenike je potrebno poticati na procjenjivanje rezultata. Preporučuje se što češće rješavati problemske situacije, no pritom ne treba inzistirati na računanju s velikim brojevima. Nije potrebno inzistirati na dugotrajnome računanju s velikim brojevima.</p>		

Mjerenje

<p>MAT OŠ D.4.1.</p> <p>Procjenjuje i mjeri volumen tekućine.</p>	<p>Primjenjuje pojam volumena (obujma, zapremnine) tekućine.</p> <p>Upoznaje i uspoređuje različite posude za čuvanje tekućine.</p> <p>Opisuje vezu između oblika i volumena tekućine.</p> <p>Procjenjuje i mjeri volumen tekućine prelijevanjem. Imenuje jedinice za mjerenje volumena tekućine (litra, decilitar).</p> <p>Računa s mjernim jedinicama za volumen tekućine.</p> <p>Preračunava mjerne jedinice.</p> <p>Korelacija s Hrvatskim jezikom.</p>	<p>Uspoređuje, procjenjuje i mjeri volumen tekućine različitim mjerama i u različitim posudama.</p>
<p>Sadržaj: Procjena i mjerenje volumena tekućine. Računanje s mjernim jedinicama za volumen tekućine (litra, decilitar). Preračunavanje mjernih jedinica.</p>		
<p>Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda:</p> <p>Upoznavanjem standardnih mjernih jedinica za mjerenje volumena tekućine učenici prelijevanjem trebaju osvijestiti njihovu količinu, ali i preračunavati ih i računati s njima (osobito je korisno konkretima rješavati problemske zadatke). Obujam i zapremnina sinonimi su za volumen. Mjerna jedinice litra ima dva znaka: l i l. Učenike je potrebno poticati na procjenjivanje rezultata na svim razinama, a razumna su očekivanja na vrlo dobroj razini.</p>		
<p>MAT OŠ D.4.2.</p> <p>Uspoređuje površine likova te ih mjeri jediničnim kvadratima.</p>	<p>U ravnini uspoređuje likove različitih površina prema veličini dijela ravnine koju zauzimaju te tako upoznaje pojam površine.</p> <p>Mjeri površinu likova ucrtanih u kvadratnoj mreži prebrojavanjem kvadrata.</p> <p>Ucrtava u kvadratnu mrežu likove zadane površine.</p> <p>Mjeri površine pravokutnih likova prekrivanjem površine jediničnim kvadratom.</p> <p>Poznaje standardne mjere za površinu (centimetar kvadratni, decimetar kvadratni, metar kvadratni).</p> <p>Mjeri pravokutne površine u neposrednoj okolini.</p> <p>Prošireni sadržaji:</p> <p>Preračunava mjerne jedinice.</p> <p>Korelacija s Hrvatskim jezikom.</p>	<p>Uspoređuje i mjeri površine likova ucrtanih u kvadratnoj mreži.</p>
<p>Sadržaj: Mjerenje površine. Kvadratna mreža. Mjerne jedinice za površinu.</p> <p>Prošireni sadržaj: Preračunavanje mjernih jedinica.</p>		
<p>Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda:</p> <p>Težište je ishoda na pojmu površine kao veličine dijela ravne ploe koji je lik zauzeo. U kvadratnoj mreži mogu se ucrtavati različiti likovi sastavljeni od jediničnih kvadrata i uspoređivati njihove površine. S učenicima se može izrezati više jediničnih kvadrata (nije nužno da im je stranica duga 1 cm ili 1 dm – važno je da za nas predstavljaju jedinični kvadrat) kojima se tada služimo u modeliranju i mjerenju. Modeliramo tako da učenicima damo problemski zadatak, na primjer da izrade lik površine 8 jediničnih kvadrata, što je, naravno, moguće napraviti na mnogo načina. Također mogu mjeriti površinu prekrivanjem lika jediničnim kvadratima. Na jednak način mogu mjeriti površine iz svoje neposredne okoline, na primjer površinu klupe ili knjige. Bilo bi dobro pokazati da dva lika iste površine mogu imati različite opsege, a to se može napraviti dobrim odabirom zadataka.</p> <p>Primjer problemskoga zadatka: Uzmite 12 jediničnih kvadrata. Slažite od njih različite pravokutnike i bilježite im površinu i opseg. Što primjećujete? Pri određivanju površine nikako se ne koristite formulom za izračunavanje, a površinu valja zapisati velikim slovom P (npr. $P = 8$ centimetara kvadratnih).</p>		

Podaci, statistika i vjerojatnost

MAT OŠ E.4.1. Provodi jednostavna istraživanja i analizira dobivene podatke.	Osmišljava i provodi jednostavna istraživanja u svojoj neposrednoj okolini. Prikuplja podatke, razvrstava ih i prikazuje neformalno i formalno. Čita podatke iz tablica i jednostavnih dijagrama. Korelacija s Prirodom i društvom i međupredmetnim temama Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Zdravlje, Održivi razvoj i Gradanski odgoj i obrazovanje.	Provodi jednostavno istraživanje u kojemu podatke razvrstava prema zadanome kriteriju.
Sadržaj: Prikupljanje, razvrstavanje i prikazivanje podataka (tablice, dijagrami).		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: U prikazivanjima stupčastim dijagramima poželjno je za koordinate početi rabiti pojam osi kako bi se učenici pripremili za više razrede (npr. količina snijega po danu u mjesecu siječnju: os dana u mjesecu i os visine snijega u centimetrima). Ovaj ishod može se ostvariti povezivanjem matematike sa sadržajima drugih predmeta, posebice s Prirodom i društvom. Učenici mogu istraživati problem koji ne mora biti matematički, ali će podatke upisivati i ucrtavati u tablice ili dijagrame. Možemo osmišljavati projekte u kojima će učenici prikupljati, razvrstavati i prikazivati podatke. Primjeri: Koliko se vremena posvećuje čitanju, a koliko gledanju televizije? Pratiti i bilježiti rezultate tijekom tjedan dana, a zatim ih objediniti, prikazati i donijeti zaključke. Pratiti rast biljke graha tijekom dva tjedna i bilježiti promjene...		

MAT OŠ E.4.2. Opisuje vjerojatnost događaja.	U razgovoru iskazuje mogućnosti. Uspoređuje ishode riječima <i>vjerojatniji, manje vjerojatan, najvjerojatniji</i> . Korelacija s Hrvatskim jezikom, Prirodom i društvom i međupredmetnim temama Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Zdravlje, Održivi razvoj i Gradanski odgoj i obrazovanje.	Navodi događaje koji su sigurni, mogući i nemogući.
Sadržaj: Opisivanje vjerojatnosti događaja.		
Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnog ishoda: Učenici moraju razumjeti razliku između sigurnoga ishoda, mogućega ishoda i nemogućega ishoda. To možemo postići postavljanjem primjerenih pitanja i zadataka. Primjeri: 1. Ako je jutro oblačno, hoće li padati kiša? 2. Igra: Par – nepar. Razgovor o tome je li igra pravedna. 3. Dvanaest učenika između sebe podijeli brojeve od 1 do 12. Redom bacaju 2 kockice i određuju njihov zbroj. Prikazani zbroj omogućuje učeniku koji ima taj broj na kartici da se pomakne za jedno mjesto na tablici u kojoj je početno stajalište na 0, a cilj je doći do broja 10. Problemska pitanja: Koji zbroj nije moguće dobiti bacanjem kockica? (0, 1 i brojevi koji su veći od 12) Koji su zbrojevi vjerojatniji? Koji su zbrojevi najvjerojatniji? Je li igra pravedna?		

6.3. Nastavni predmet Priroda i društvo

U nastavi Prirode i društva pristupa se na konceptualan način. Odgojno-obrazovni ciljevi ističu spoznavanje složenosti svijeta koji nas okružuje, povezanost čovjeka, društva i prirode u vremenu i prostoru, potom razumijevanje osobnog rasta i razvoja u interakciji s drugima i prirodom, razvijanje integriteta, kao i osobnog i nacionalnog identiteta. Također se potiče razvijanje istraživačke kompetencije.

Nastavni predmet Prirode i društva podijeljen je na koncepte. To su: Organiziranost svijeta oko nas (A), Promjene i odnosi (B), Pojedinac i društvo (C) te Energija (D). Kao i s Matematikom i Hrvatskim jezikom, izdvajaju se odgojno-obrazovni ishodi i razrada ishoda za treći i četvrti razred (NN 10/2019).

TREĆI RAZRED

Organiziranost svijeta oko nas

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ A.3.3. Učenik zaključuje o organiziranosti lokalne zajednice, uspoređuje prikaze različitih prostora.	Opisuje organiziranost lokalne zajednice u svome zavičaju (gradonačelnik, načelnik i sl.). Imenuje strane svijeta. Primjenjuje pravila organizacije i označavanja prostora u izradi ili korištenju plana mjesta, čitanju geografske karte (tumač znakova, prikaz simbolima na planu mjesta i geografskoj karti, piktogrami i sl.). Opisuje izgled zavičaja te ga uspoređuje s umanjenim prikazom. Opisuje prometnu povezanost zavičaja.	Opisuje organiziranost lokalne zajednice i pravila prikaza organiziranosti prostora na planu mjesta i geografskoj karti.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Upoznaje dogovorena pravila i simbole na planu mjesta i geografskoj karti. Koristi se planom mjesta i geografskim kartama tijekom izvanučioničke nastave. Razlikuje vrste prometnica u zavičaju i prometnu povezanost zavičaja (kopneni, zračni i vodeni promet). Učenik u neposrednome okružju ili čitajući geografsku kartu prepoznaje i razlikuje reljefne oblike: nizine, uzvisine, vode, otok, poluotok, obalu i dr. te ih pokazuje na karti. Učenik može upotrebljavati pojam reljef, ali nije potrebno provjeravanje definicije pojma reljef.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Preporučuje se posjet i razgovor s gradonačelnikom ili načelnikom kako bi upoznali organizaciju lokalne zajednice. (Napomena: Nije nužno upoznavati cijelu županiju.) Istražuje podrijetlo naziva strana svijeta. Izrađuje kompas (magnetizirana igla na površini vode) i rabi ga za snalaženje u prostoru. Upoznaje i uz učiteljevu prisutnost koristi se različitim aplikacijama na različitim uređajima. Koristi se IKT-om za komunikaciju s poznatim/važnim osobama.		

Promjene i odnosi

B. Promjene i odnosi		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ B.3.1. Učenik raspravlja o važnosti odgovornoga odnosa prema sebi, drugima i prirodi.	Odgovorno se ponaša prema sebi, drugima, svome zdravlju i zdravlju drugih osoba. Prepoznaje važnost okružja za očuvanje tjelesnoga, ali i mentalnoga zdravlja (obitelj, prijatelji). Odgovorno se ponaša prema biljkama i životinjama u zavičaju i širem prostoru. Procjenjuje utjecaj čovjeka na biljke i životinje u zavičaju. Opisuje djelovanje onečišćenja na zdravlje čovjeka. Opisuje utjecaj tehnologije na zdravlje i okoliš.	Opisuje svojim riječima i daje primjere odgovornoga odnosa prema sebi, drugima i prirodi te navodi posljedice neodgovornoga odnosa.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Odgovornost prema zdravlju: osobni rast i razvoj – pravilna prehrana, tjelesne aktivnosti, prevencija nasilja, opasne i otrovne tvari u učenikovoj kući, npr. lijekovi, sredstva za čišćenje. Odgovornost prema okolišu: briga za okoliš – postupci i aktivnosti koji pridonose održivosti; ponovno upotrebljava, razvrstava otpad, reciklira papir, uočava važnost vode i očuvanje vode. Zaštita (očuvanje) prirode kao jedna od aktivnosti kojima čovjek nastoji očuvati biljke, životinje, prirodni prostor i sl. Napomena: Učenik uočava svoj rast i razvoj, promjene u pubertetu (u suradnji s liječnikom školske medicine) – taj se ishod ostvaruje u četvrtome razredu, no ako učitelj procijeni, može se ostvariti i u trećemu.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Preporučuje se izrada pročišćivača za vode, ekoloških sredstava za čišćenje i sl. Istražiti proizvode od ljekovitoga bilja iz zavičaja (npr. čajevi, kreme, soli za kupanje i sl. od kamilice, nevena, sljeza, bazge, lipe, mente, kadulje, lavande, ružmarina i dr.) i upozoriti na postojanje otrovnih biljnih vrsta. Povezati s uzgojem biljaka u školskome vrtu.		

Pojedinac i društvo

C. Pojedinac i društvo		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
<p>PID OŠ C.3.1.</p> <p>Učenik raspravlja o ulozi, utjecaju i važnosti zavičajnoga okružja u razvoju identiteta te utjecaju pojedinca na očuvanje baštine.</p>	<p>Raspravlja o svojoj ulozi i povezanosti sa zavičajem prema događajima, interesima i vrijednostima.</p> <p>Raspravlja kako izgled zavičaja utječe na način života.</p> <p>Objašnjava prirodnu i društvenu raznolikost, posebnost i prepoznatljivost zavičaja koristeći se različitim izvorima.</p> <p>Uspoređuje društvo u zavičaju u prošlosti sa sadašnjim društvom, komentira sličnosti i različitosti.</p> <p>Navodi značajne osobe i događaje iz zavičaja i objašnjava njihov doprinos zavičaju i stavlja ih u povijesni sljed. Objasnjava i procjenjuje povezanost baštine s identitetom zavičaja te ulogu baštine na zavičaj.</p> <p>Imenuje i opisuje neku od zaštićenih biljnih i/ili životinjskih zavičajnih vrsta te predlaže načine njezina očuvanja.</p> <p>Navodi primjere i načine zaštite i očuvanja prirodne, kulturne i povijesne baštine zavičaja.</p>	<p>Povezuje ulogu i utjecaj prirodnih i društvenih posebnosti zavičaja s razvojem identiteta te daje primjer utjecaja pojedinca na očuvanje baštine.</p>
<p>Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Navodi primjere utjecaja zavičajnih obilježja na način života. Posebnosti i prepoznatljivosti zavičaja: grb, zastava, suvenir, tradicija, običaji, događaji, prirodne ljepote, kulturno-povijesne znamenitosti, obilježavanje državnih praznika, blagdana, značajnih dana i događaja. Napomena: Mogući posjeti različitim ustanovama: muzejima, arhivima, knjižnicama i sl. zaštićenim područjima, botaničkim vrtovima, akvarijima, zoološkim vrtovima i sl., prema mogućnostima.</p>		
<p>Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Moguća je izrada i prezentacija turističkoga vodiča zavičaja.</p>		

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
<p>PID OŠ C.3.2.</p> <p>Učenik raspravlja o utjecaju pravila, prava i dužnosti na pojedinca i zajednicu.</p>	<p>Raspravlja o pravilima i dužnostima te posljedicama za njihovo nepoštivanje.</p> <p>Opisuje i raspravlja o pravilima u digitalnome okružju.</p> <p>Ispunjava dužnosti u razredu i školi.</p> <p>Istražuje odnose i ravnotežu između prava i dužnosti te uzroke i posljedice svojih postupaka u poštivanju prava drugih.</p> <p>Sudjeluje u različitim humanitarnim i ekološkim aktivnostima.</p> <p>Raspravlja o ljudskim pravima i pravima djece.</p> <p>Uvažava različitosti i razvija osjećaj tolerancije.</p> <p>Predlaže načine mirnoga rješavanja problema.</p>	<p>Opisuje uzročno-posljedičnu povezanost pravila, prava i dužnosti.</p>
<p>Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Kako bi razvio odgovorno ponašanje, učenik sudjeluje u različitim aktivnostima (npr. razvrstavanje otpada, uzgoj neke od autohtonih biljnih vrsta u školskome dvorištu ili školskome vrtu, izrada poučne staze u okolici škole, uključivanje u čišćenje školskoga dvorišta).</p>		
<p>Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Pronalazi na internetu digitalne tragove o sebi i članovima svoje obitelji kako bi zajednički osvijestili važnost odgovornoga korištenja IKT-om.</p> <p>Uz učiteljevu pomoć učenik samovrednuje sudjelovanje u različitim projektima koji promiču interkulturalni dijalog, volonterizam te razvijaju snošljivost, empatiju, dobrotu, humanost, odgovornost i sl.</p>		

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ C.3.3. Učenik povezuje prirodno i društveno okruženje s gospodarstvom zavičaja.	Objašnjava važnost različitih zanimanja i djelatnosti u zavičaju. Opisuje važnost rada i povezanost sa zaradom i zadovoljavanjem osnovnih životnih potreba. Navodi prednosti i nedostatke zavičajnoga okruženja i povezuje ih s gospodarskim mogućnostima. Opisuje i predlaže načine gospodarskoga razvoja mjesta. Opisuje na primjerima poduzetnost i inovativnost. Razvija poduzetnički duh. Predlaže načine odgovornoga trošenja novca i načine štednje. Predlaže načine poboljšanja kvalitete života u školskome okruženju.	Prepoznaje povezanost zajednice i okoliša s gospodarstvom zavičaja, važnost poduzetnosti i inovativnosti te opisuje i navodi primjere odnosa prema radu, važnosti štednje i odgovornoga trošenja novca.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Odgovara na pitanja: Na koji su način povezane djelatnosti ljudi s prirodnim i društvenim okruženjem u mome zavičaju? Zašto su pojedine djelatnosti karakteristične za moj zavičaj, npr. poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo i šumarstvo, industrija, energetika, brodogradnja, građevinarstvo, proizvodno obrtništvo, trgovina, promet, ugostiteljstvo? Vidim li svoju ulogu u razvoju svoga mjesta/zavičaja?		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Organizirati prodaju proizvoda, gotovih ili vlastitih – ukrasni/uporabni predmeti, hrana (Dani hrane, Dan jabuka) ili pokazne radionice (kako se nešto izrađuje, kako se nečime možemo koristiti). Dogovoriti posjet obrtniku, seoskomu gospodarstvu i sl. ili ga ugostiti u razredu. Učenik se uključuje u rad Vijeća učenika (preko predstavnika razreda) te predlaže načine poboljšanja kvalitete života u okolišu škole, na putu do škole, u mjestu (npr. uređenje pješačkih staza, igrališta, zelenih otoka ili plaže, organiziranje različitih sajmovi čiji prihodi odlaze za uređenje zajednice, razne humanitarne djelatnosti).		

ČETVRTI RAZRED

Promjene i odnosi

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ B.4.3. Učenik se snalazi u promjenama i odnosima u vremenu te pripovijeda povijesnu priču o prošlim događajima i o značajnim osobama iz zavičaja i/ili Republike Hrvatske.	Prikuplja informacije i istražuje o odnosima prirodnih i društvenih pojava. Istražuje o značajnim osobama i događajima u domovini, povezuje ih s kulturno-povijesnim spomenicima, smješta u vremenske okvire te pokazuje na vremenskoj crti ili lenti vremena (vrijeme doseljenja Hrvata, najznačajniji vladari – Tomislav, Krešimir, Zvonimir, Bašćanska ploča, početak Domovinskoga rata, osamostaljenje Republike Hrvatske, ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju). Objašnjava utjecaj istraženih događaja, osoba i promjena na sadašnji život čovjeka. Uspoređuje, na istraženim primjerima, odnose i promjene u prošlosti, sadašnjosti u zavičaju i/ili Republici Hrvatskoj i predviđa moguće odnose i promjene u budućnosti.	Koristeći se različitim izvorima informacija, objašnjava promjene i odnose prirodnih i društvenih pojava u vremenu i njihov utjecaj na sadašnjost te ih prikazuje.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Učenik prikuplja iz različitih izvora podatke o značajnim povijesnim osobama i događajima (odlazi u knjižnicu, muzej, obilazi mjesto i istražuje, istražuje podatke o osobama npr. na novčanicama, podrijetlo imena učenika, ulica, škole i sl.). Bitno je razumjeti da je hrvatska prošlost duga i bogata povijesnim događajima, da su ju obilježile mnoge značajne osobe po kojima su neki dobili ime, po kojima su imenovane pojedine ulice i trgovci, škole te da su imali važan utjecaj i na naš život. Bitno je krenuti od povijesnih sadržaja zavičaja i nadograditi ih povijesnim sadržajima koji su značajni u hrvatskoj povijesti. Treba povezati i na crti ili lenti vremena prikazati i značajne osobe koje se spominju u književnosti, znanosti ili drugim predmetima (npr. Ivana Brlić-Mažuranić, Nikola Tesla, Faust Vrančić i dr.). Napomena: Nije potrebno učenike opterećivati godinama i pamćenjem različitih imena i naziva. Bitno je shvatiti vremenski slijed s osnovnim podatcima o osobama i događajima.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Pronalazi legende i zanimljive priče o događajima i povijesnim osobama. Uz pričanje priča i legendi na vremenskoj crti ili lenti vremena prikazati osobe i događaje iz prošlosti domovine koji su imali značajan utjecaj na zavičaj. Istražuje značajne kulturno-povijesne spomenike (npr. spomenici pod zaštitom UNESCO-a.).		

Pojedinac i društvo

C. Pojedinac i društvo		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ C.4.1. Učenik obrazlaže ulogu, utjecaj i važnost povijesnoga nasljeđa te prirodnih i društvenih različitosti domovine na razvoj nacionalnoga identiteta.	Objašnjava ulogu nacionalnih simbola/obilježja. Raspravlja o svojoj ulozi i povezanosti s domovinom prema događajima, interesima, vrijednostima. Istražuje prirodnu i društvenu raznolikost, posebnost i prepoznatljivost domovine koristeći se različitim izvorima. Objasnjava povezanost baštine s identitetom domovine te ulogu baštine za razvoj i očuvanje nacionalnoga identiteta. Objasnjava na primjerima načine zaštite i očuvanja prirodne, kulturne i povijesne baštine domovine.	Povezuje ulogu, utjecaj i važnost povijesnoga nasljeđa te prirodnih i društvenih različitosti domovine na razvoj nacionalnoga identiteta.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Prepoznatljivost su domovine grb, zastava, himna, novac, tradicija, običaji, parkovi prirode i nacionalni parkovi, kulturno-povijesne znamenitosti, posebnosti parkova prirode, nacionalnih parkova (zaštićena područja) i kulturno-povijesnih znamenitosti. Učenici zaključuju o značenju i obilježavanju državnih praznika, blagdana, značajnih dana i događaja. Napomena: Valja voditi brigu o prostornoj i društvenoj različitosti domovine s obzirom na različitost nacija i razvoja nacionalnoga identiteta.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Sudjelovanje u različitim projektima i posjete kulturno-povijesnim znamenitostima, zaštićenim područjima, glavnom gradu RH s naglaskom na prostornu i društvenu različitost domovine.		

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ C.4.2. Učenik zaključuje o utjecaju prava i dužnosti na pojedinca i zajednicu te o važnosti slobode za pojedinca i društvo.	Istražuje odnose i ravnotežu između prava i dužnosti, uzroke i posljedice postupaka. Raspravlja o važnosti jednakosti prava i slobode svakoga pojedinca uz poštivanje tuđih sloboda. Pokazuje solidarnost prema članovima zajednice. Raspravlja o pravima djece. Raspravlja o (ne)poštivanju ljudskih prava i prava djece. Uvažava različitosti i razvija osjećaj tolerancije. Predlaže načine rješavanja i sprečavanja nastanka problema. Odgovorno se ponaša prema zdravlju, okolišu i u primjeni IKT-a. Raspravlja o važnosti digitalnoga identiteta i utjecaja digitalnih tragova. Štiti svoje osobne podatke te poštuje tuđe vlasništvo i privatnost. Promišlja o prisutnosti demokratskih vrijednosti u zajednicama kojih je dio te promiče demokratske vrijednosti u svome okružju.	Opisuje uzročno-posljedične veze nepoštivanja pravila te važnost slobode pojedinca i društva.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Uključuje se u radionice i projekte o pravima i dužnostima pojedinca i zajednice. Raspravlja o pravilima uporabe digitalnih sadržaja (dijeljenje, uporaba) prema primijenjenim oznakama i osvještava potrebu zaštite svoga intelektualnoga vlasništva.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Igra različite uloge u simuliranome (izmišljenom) sukobu. Provodi anketu o pravima djece/ljudi u okolini.		

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PID OŠ C.4.3. Učenik objašnjava povezanost prirodnoga i društvenoga okružja s gospodarstvom Republike Hrvatske.	Opisuje povezanost prirodnoga i društvenoga okružja s gospodarskim djelatnostima u Republici Hrvatskoj. Objasnjava ulogu i utjecaj prirodnoga i društvenoga okružja na gospodarstvo Republike Hrvatske. Prepoznaje važnost različitih zanimanja i djelatnosti i njihov utjecaj na gospodarstvo Republike Hrvatske. Objasnjava važnost poduzetnosti i inovativnosti za razvoj zajednice (i pojedinca) i uključuje se u aktivnosti koje ih promiču. Objasnjava i navodi primjere važnosti i vrijednosti rada za razvoj pojedinca i zajednice. Predlaže načine poboljšanja kvalitete života u zajednici.	Povezuje prirodno i društveno okružje s gospodarskim djelatnostima u Republici Hrvatskoj te prepoznaje važnost poduzetnosti i inovativnosti i vrijednosti rada.
Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Napomena: Gospodarstvo Republike Hrvatske spoznaje se istraživačkim pristupom i povezivanjem s gospodarstvom i djelatnostima ljudi zavičaja kako bi se izbjeglo navođenje i/ili reproduciranje činjenica te se o njemu promišlja u cjelini na način da učenik različitim postupcima istražuje odgovore na pitanja: Na koji su način povezane djelatnosti ljudi s prirodnim i društvenim okružjem u različitim dijelovima Republike Hrvatske (na primjerima bliskim iskustvu učenika)? Po čemu se razlikuju pojedini dijelovi Hrvatske, a po čemu su slični u odnosu na naš zavičaj kad govorimo o gospodarstvu i djelatnostima ljudi? Zašto su pojedine djelatnosti karakteristične i razvijene u nekim područjima Republike Hrvatske, npr. poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo i šumarstvo, industrija, energetika, brodogradnja, i zašto su neke djelatnosti neovisne o okružju, npr. građevinarstvo, proizvodno obrtništvo, trgovina, promet, ugostiteljstvo? O kojim se djelatnostima ljudi danas najviše razgovara? Koje su djelatnosti tražene, na koji se način osposobljavamo za buduća zanimanja? Hoće li zanimanja ljudi biti jednaka u budućnosti kao i danas? Kako ću ja jednoga dana doprinijeti gospodarstvu? Vidim li svoju ulogu u razvoju svoga mjesta/zavičaja? Učenik se uključuje u rad Vijeća učenika preko predstavnika razreda.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: Istražiti i prema uvjetima uključiti se u male poduzetničke projekte (Startup) u razrednoj nastavi te sudjelovati u radu školske zadruge.		

6.4. Međupredmetne teme

Međupredmetne teme koje se pojavljuju u cjelovitoj kurikularnoj reformi obrazovanja obuhvaćaju Građanski odgoj i obrazovanje, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije te Zdravlje. Svaka od ovih tema treba biti prisutna u svim nastavnim predmetima.

Kroz sve se teme svakako provlači međupredmetna tema Učiti kako učiti. Timski rad, suradnja i multikulturalno okruženje te cjelovito učenje neka su od važnih obilježja ove teme. Ona obuhvaća sposobnost organiziranja i reguliranja učenikova učenja bilo pojedinačno bilo u skupini. Potiče razvijanje svijesti o rješavanju problema i vrednovanje procesa učenja.

Građanski odgoj i obrazovanje potiče razvoj učenika u odgovorne građane društva, omogućava lakše snalaženje u pluralističkom društvu u kojem žive, pouzdanje u vlastite snage i pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Razvijaju se vještine poput kritičkoga razmišljanja i komunikacijske vještine potrebne za društveno i političko djelovanje (odgovornost, ljudsko dostojanstvo, sloboda i ravnopravnost).

Međupredmetna tema Poduzetništvo upotpunjuje se sadržajima ostalih tema. Za ciljeve ima aktiviranje osobnih potencijala na kreativan i konstruktivan, ali i odgovoran i inovativan način u svrhu prilagodbe promjenjivim okolnostima u različitim područjima života i u različitim društvenim ulogama. Učenik će razvijati organizacijske i upravljačke sposobnosti, biti otvoren za nove ideje, spoznaje, upoznati se s radom na projektu, razvijati kritičko razmišljanje, analiziranje i rješavanje problema.

Osobni i socijalni razvoj potiče cjeloviti razvoj djece u zdrave, samopouzdate, kreativne, produktivne, zadovoljne i odgovorne osobe koje mogu doprinijeti zajednici. Takav je razvoj preduvjet za ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih očekivanja i profesionalnog razvoja. Međupredmetna se tema ostvaruje u svim predmetnim kurikulumima i kurikulumima međupredmetnih tema.

Kratkim pregledom kurikula međupredmetnih tema, kao i predmetnih kurikula, može se zaključiti kako nova reforma obrazovanja želi pristupiti učenju i učeniku na

iskustven i praktičan način. Učenike se odabirom tema i usvajanjem ishoda potiče na daljnje učenje koje za cilj ima stvoriti želju za cjeloživotnim učenjem.

Dramska metoda *ogrtač stručnjaka* ostvariva je u novom prijedlogu kurikula. Ovom metodom potiče se učenje u kontekstu, smisleno učenje koje se ne odvaja prividno na cjeline i predmete, već se unutar jedne cjeline stvara prostor za učenje. U problemskom sustavu učenici mogu puno doprinijeti i biti aktivni sudionici procesa učenja. Donosimo jedan prijedlog kako bi to moglo izgledati.

7. PRIMJER NASTAVNE JEDINICE

S obzirom na strukturu problemske nastave te karakteristike dramske metode MoE bit će prikazan jedan nastavni proces u kojem će učenici kao stručnjaci razmišljati o mogućnostima očuvanja baštine, razvijanja svijesti o vrijednosti kulturne baštine i načina kako je približiti učenicima. Nastavne situacije odgovaraju deset radnih faza Kosme (2008) koje su utemeljene u glavnim karakteristikama koje je Heathcote (1995) istaknula u svojoj dramskoj metodi.

Potrebno je napomenuti kako se ovaj primjer ne može izvesti u jednom školskom satu u trajanju od 45 minuta, nego zahtjeva vrijeme kako bi se ishodi postigli te učenici kvalitetno pristupili rješavanju problema. Isto tako, dobro je osvijestiti kako će ovaj primjer ponuditi okvir problemske nastave. Ovaj je primjer prikladan za učenike četvrtog razreda.

Nastavna tema:	Očuvanje baštine (To je moja zemlja)
Obrazovni ishodi	HJ OŠ A.4.1., HJ OŠ A.4.2. HJ OŠ A.4.5. HJ OŠ C.4.1. MAT OŠ E.4.1., MAT OŠ E.4.2., MAT OŠ E.3.1. PID – C.4.1., C.3.1,
Nastavne metode	Heuristički razgovor, istraživačka metoda, metoda čitanja i rada na tekstu, metoda pisanja, metoda grafičkih radova, metoda demonstracije

Metodički sustavi	Problemski sustav, korelacijsko-integracijski
Korelacija a) Unutapredmetna b) Međupredmetna	a) Kultura i mediji b) Matematika (Podaci, statistika i vjerojatnost), Priroda i društvo (Pojedinaac i društvo), Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Učiti kako učiti, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
Oblici rada	Frontalni rad, rad u paru, rad u skupini, timski rad
Nastavni izvori i sredstva	<i>Literatura je navedena u popisu literature na kraju rada. Koristit će i računalo, Internet.</i>

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA

NASTAVNA ETAPA	NASTAVNA SITUACIJA	RAZRADA NASTAVNE SITUACIJE	METODE, OBLICI, SREDSTVA, IZVORI
1. Stvaranje problemske situacije	a) Rasprava o očuvanju baštine	<i>Ponovimo zajedno, što je baština? (Naslijeđe iz prošlosti s kojim živimo u sadašnjosti i prenosimo na budućnost). Kako dijelimo kulturnu baštinu? (Materijalna, nematerijalna, pokretna i nepokretna) Možete li nabrojiti neke znamenitosti, nematerijalnu baštinu? (Prikazujem fotografiju nematerijalne kulturne</i>	Fotografija Metoda heurističkog razgovora Frontalni rad

<p>Stvaranje problemske situacije</p>	<p>Rasprava o očuvanju baštine</p>	<p>baštine koja je na UNESCO-ovom popisu nematerijalne kulturne baštine) PRILOG 1</p> <p><i>Kako možemo očuvati kulturnu baštinu? Kako nasljeđujemo kulturnu baštinu? Možemo li mi svojim ponašanjem uništiti kulturnu baštinu? Kako?</i></p> <p><i>UNESCO, Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu, donijela je dokument u kojem potiče sve zemlje na promicanje mira i jednakosti među svojim stanovnicima. Između ostalih stvari za koje se zalažu, potiču osvješćivanje važnosti očuvanja te promicanja kulturne baštine.</i></p> <p>Učenicima samo pokazujem dokument UNESCO-a. Dokument se neće čitati jer je pisan na engleskom jeziku te je vokabular težak za učenike.</p>	<p>Dokument „Medium Term Strategy“</p> <p>OŠ HJ. A.4.1.</p>
---------------------------------------	------------------------------------	---	---

<p>Postavljanje problema</p>	<p>Specificiranje problema</p>	<p>baštinu.</p> <p><i>Što mislite na koji od ovih čimbenika mi kao građani možemo utjecati? (Nedostatak svijesti o njezinim vrijednostima). Kako bismo mogli utjecati na podizanje svijesti o vrijednostima kulturne baštine? Kao specifični problem uzet ćemo:</i></p> <p>nedostatak svijesti o njezinim vrijednostima.</p>	
<p>3. Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze</p>	<p>a) Definiranje organizacije</p>	<p><i>U Hrvatskoj postoje konzervatorski odjeli i udruge koji se bave očuvanjem kulturne baštine. Konzervator je stručna osoba čiji je zadatak očuvanje i briga kulturne baštine. Postoje također udruge koje u svome gradu promiču važnost kulturne baštine. Jedna takva je i Udruga za očuvanje nematerijalne kulturne baštine „Čuvajmo se!“ Bavi se promicanjem svijesti o</i></p>	<p>Metoda razgovora</p>

<p>Rasprava o načinima rješavanja problema i postavljanje hipoteze</p>	<p>b) Definiranje zadataka</p>	<p><i>kulturnoj baštini kao važnoj sastavnici nacionalnog identiteta.</i></p> <p><i>Etnografski muzej u Zagrebu želi postaviti izložbu o kulturnoj baštini za djecu kako bi ih potakli na razvijanje svijesti o očuvanju kulturne baštine. Kustosi su stručne osobe koje rade u muzejima i galerijama čija je zadaća vođenje i nadziranje izložbi. Kustosi iz Etnografskog muzeja zamolili su udrugu „Čuvajmo se“ da postavi izložbu nematerijalne kulturne baštine. Zadatak je istražiti nematerijalnu kulturnu baštinu i osmisliti kako je kreativno prezentirati djeci.</i></p>	
<p>4. Samostalno rješavanje problema</p>	<p>a) Ulazak u uloge</p>	<p><i>Zamislite da smo mi stručne osobe zaposlene u spomenutoj udruzi te da su nas kustosi tražili pomoć. S obzirom na to</i></p>	

<p>Samostalno rješavanje problema</p>	<p>b) Odabir teme</p>	<p><i>da nailaze na teškoće kako zainteresirati djecu, naša stručna pomoć im u tome može pomoći jer najbolje možemo znati što je našim/vašim vršnjacima zanimljivo.</i></p> <p>Koristi se dramska tehnika sastanka.</p> <p>Učenike okupljamo u okrugli stol i donosimo pismo. <i>Dragi kolege, Stiglo je pismo.</i> (čitamo pismo – PRILOG 3)</p> <p><i>Etnografski muzej moli nas da postavimo izložbu o nematerijalnoj kulturnoj baštini.</i></p> <p><i>Trebamo osmisliti ime izložbe i kako i što ćemo sve predstaviti da učenike osnovne škole potaknemo da razmišljaju o nematerijalnoj kulturnoj baštini.</i></p> <p><i>Potrebno je odgovoriti muzeju da prihvaćamo ponudu.</i> Učitelj s učenicima odgovara na</p>	<p>Metoda čitanja i rada na tekstu</p> <p>Dramska tehnika – sastanak</p> <p>Timski rad</p> <p>Metoda pisanja</p> <p>Rad u skupinama</p>
---	-----------------------	---	---

<p>Samostalno rješavanje problema</p>	<p>c) Prikupljanje informacija iz različitih izvora</p>	<p>dopis.</p> <p><i>Drage kolegice i kolege, vrijeme je da prionemo na posao. Potrebno je istražiti dostupne nam izvore kako bismo saznali što više o nematerijalnoj kulturnoj baštini.</i></p> <p>Na raspolaganju imaju Internet kao izvor informacija te knjiga „Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama“, znanstveni članci o očuvanju kulturne baštine. Dozvoljeno je pregledavanje video isječaka i važnosti očuvanja nematerijalne kulturne baštine.</p> <p>Učenici se, kao stručnjaci, moraju dogovoriti tko će što istraživati te im učitelj pomaže.</p> <p>Uz sav pristup literaturi, učenicima će se predstaviti i antička baštine grada Pule,</p>	<p>Korelacija: PID (C.3.1., C.4.1.), OSR, IKT, Učiti kako učiti</p> <p>OŠ HJ A.4.5.</p> <p>OŠ HJ C.4.1.</p>
---------------------------------------	---	---	---

<p>Samostalno rješavanje problema</p>	<p>Prikupljanje informacija iz različitih izvora</p>	<p>odnosno fotografija bazilike Maria Formosa, koja je vjerojato nastala na ruševinama Minervinog hrama. <i>Možemo li i ovo smjestiti pod nematerijalnu kulturnu baštinu? Zašto je važno kritički prisupati istraživanju na Internetu?</i></p>	
	<p>d) Procesiranje podataka</p>	<p>Zadatak: Vrše jednostavno istraživanje te popisuju nematerijalnu baštinu i formiraju tablicu u kojoj prikazuju nematerijalnu baštinu (koliko čega ima) te jednostavno analiziraju.</p> <p>Analizu istraživanja prezentiraju kao reportažu.</p> <p>Učenici unutar svojih skupina čitaju literaturu te rade bilješke koji će im poslije služiti za izvještaj.</p>	<p>Metoda grafičkih radova</p> <p>Korelacija: Matematika (E.4.1., E.4.2.)</p> <p>OŠ HJ C.4.1.</p> <p>Dramska tehnika: reportaža</p> <p>OŠ HJ A.4.1.</p>

<p>Samostalno rješavanje problema</p>	<p>Procesiranje podataka</p>	<p>Učenici prave izvještaj o svemu što su naučili o pojedinim dijelovima nematerijalne kulturne baštine.</p> <p>Svaka skupina prezentira svoje istraživanje te se tako prikupljaju informacije o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Za prezentiranje će se koristiti dramska tehnika vrući stolac.</p> <p>Predstavnici skupina sjedaju na vrući stolac, a ostatak razreda postavlja pitanja.</p> <p>Zadatak: Zamislite da imate priliku ubaciti u vremensku kapsulu nešto od nematerijalne baštine što bi ljudima za 100 godina bilo zanimljivo i vrijedno. Što mislite bi li ljudi za 100 godina znali čuvati tu vrstu nematerijalne baštine?</p> <p>Nakon što svatko razmisli za sebe, imenuju to što bi</p>	<p>OŠ HJ A.4.5.</p> <p>Metoda demonstracije</p> <p>Dramska tehnika: vrući stolac</p> <p>Korelacija: Matematika (E.4.2.)</p> <p>Individualni rad</p>
---------------------------------------	------------------------------	---	---

<p>Samostalno rješavanje problema</p>	<p>Procesiranje podataka</p>	<p>spremili u kapsulu i formiraju se u skupine prema odabiru baštine. Unutar skupina razgovaraju o vjerojatnosti događaja.</p> <p>S obzirom na količinu nematerijalne kulturne baštine, učitelj postavlja novi izazov pred učenike. Etnografski muzej (klijent) šalje dodatno pismo (PRILOG 4) da moraju odabrati sedam najzanimljivijih dobara nematerijalne kulturne baštine koje će predstaviti te o onima koje odaberu moraju sastaviti izvještaj prema uputama iz dopisa.</p> <p>Nakon što se učenici kao stručnjaci dogovore kojih će sedam izdvojiti, pišu izvještaj.</p> <p>Novi zadatak.</p> <p>Etnografski muzej šalje dopis u kojem traži udruhu financijski izvještaj (PRILOG 5) te</p>	<p>Rad u skupinama</p> <p>Metoda čitanja i rada na tekstu</p> <p>OŠ HJ A.4.2.</p> <p>Metoda pisanja</p> <p>OŠ HJ A.4.5.</p>
---------------------------------------	------------------------------	---	---

	<p>Procesiranje podataka</p>	<p>njihovu procjenu koliko će koštati postavljanje izložbe.</p> <p>Učenici na temelju slobodne i donekle realne procjene sastavljaju financijski izvještaj koji šalju muzeju. Kao pomoć pri procjeni prilažemo im primjere financijskih izvještaja Ministarstva kulture za 2018. kako bi učenici dobili percepciju koliko je novčanih sredstava uloženo u kulturna dobra. (PRILOG 6)</p> <p>Po potrebi izlazimo iz uloga za dodatna pojašnjenja.</p>	<p>Metoda grafičkih radova</p> <p>Metoda pisanja</p> <p>Korelacija: Matematika (A.4.1., A.4.4., E.4.2.)</p>
<p>5. Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema</p>	<p>a) Presentacija rada</p>	<p>Učenici kao stručnjaci o nematerijalnoj kulturnoj baštini izlažu primjere i zanimljivosti u obliku kulturne emisije na televiziji. Učitelj je u ulozi novinara, a skupine u emisiji prezentiraju svoja dostignuća.</p>	<p>Metoda demonstracije</p>

<p>Zajednički uvid u rezultate i konačno rješenje problema</p>	<p>b) Evaluacija</p>	<p>Za pomoć im služi sastavljeni izvještaj o kulturnim dobrima.</p> <p>Učenici i učitelj izlaze iz uloga. Ako je potrebno, izlazak iz uloge može se ostvarivati i tijekom cijelog procesa. U ovoj situaciji u potpunosti izlaze iz uloge i evaluiraju svoj rad.</p> <p>Pitanje na koje se trebamo osvrnuti jest: „Jesmo li uspjeli ovim prijedlogom projekta razvijati svijest o očuvanju nematerijalne kulturne baštine?“</p> <p>Učenici predviđaju vjerojatnost događaja.</p> <p>Evaluiraju se i njihov odnos prema radu, osjećaji tijekom procesa, što je bilo loše, što dobro. Na kraju izrađujemo tablicu dobrih stvari i onih koji se trebaju popraviti u idućem projektu.</p>	<p>Metoda čitanja i rada na tekstu OŠ HJ A.4.1.</p> <p>Korelacija: Matematika (E.4.2.)</p>
--	----------------------	--	--

PRILOZI:

PRILOG 1

Hrvatska nematerijalna kulturna baština koja se nalazi na UNESCO-ovom popisu zaštićene kulturne baštine. <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220>

Čipkarstvo u Hrvatskoj

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja

Festa sv. Vlaha, Dubrovnik

Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ijelje iz Gorjana

Godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine

Procesija Za križen na otoku Hvaru

Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igraćaka s područja Hrvatskog zagroja

Sinjska alka, viteški turnir u Sinju

Medičarski obrt na području Sjeverne Hrvatske

Bećarac – vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema

Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore

Klasko pjevanje

Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa

Umijeće suhozidne gradnje

Sv. Maria Formosa <https://www.pulacroatia.net/item/the-chapel-of-st-mary-formosa/>

PRILOG 2

Isječak teksta Bilušić Dumbović B. Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima, [Kvartal](#), Vol. X, No. 1-2, 2013.

Stanje zaštite kulturne baštine danas

Osim dobrih primjera održavanja i očuvanja kulturnih dobara, općenito se može govoriti da je kulturna baština danas u Hrvatskoj ugrožena od više čimbenika; napuštanja i neodržavanja, neriješenih imovinskih odnosa, starenja stanovnika, siromaštva, što sve izaziva propadanje i nestajanje baštine. S druge strane, prekomjernim urbanim širenjem i novom gradnjom dolazi do degradacije vrijednosti i uništavanja. Glavni čimbenici nedovoljne brige o baštini su nedostatak svijesti o njezinim vrijednostima, nedostatak političke volje, slaba i nedostatna ulaganja, nedostatak dokumentiranosti i istraživanja, ilegalni promet pokretnim kulturnim dobrima, nedovoljno poticajne mjere za održavanje baštine, nedovoljna povezanost i usklađenost djelovanja sektora koji izravno utječu na kulturnu baštinu kao što su prostorno uređenje, turizam, gospodarstva te nedostatna institucionalna skrb o baštini.

Ostali čimbenici nezadovoljavajućeg stanja zaštite baštine su nedovoljno stručnih resursa za provođenje zaštite te

nezadovoljavajući i nedovoljno koordiniran institucionalni okvir zaštite baštine kojeg čini Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture s dvadeset jednim Konzervatorskim odjelom; nedostatnost strateških i planski utvrđenih aktivnosti na provođenju programa zaštite baštine; nedovoljno financijskih sredstava i poticajnih mjera za provođenje programa zaštite baštine; nedostatak i neusuglašenost legislative zaštite kulturne baštine i prostornog planiranja osobito u odnosu na prostornu baštinu, povijesne cjeline (urbane i ruralne) i krajolike; nedostatak pravilnika i stručnih standarda za konzervatorsko djelovanje te nedovoljna primjena europskih i ostalih međunarodnih konvencija; nepostojanje Konzervatorskih planova zaštite i Planova upravljanja kulturnim dobrima; nedovoljno uključivanje lokalne zajednice, vlasnika i korisnika u planiranje i upravljanje baštinom; nedostatna suradnja i koordinacija sektora koja uključuju pitanja zaštite i korištenja baštine, kao što je graditeljstvo, prostorno uređenje, turizam, poljoprivreda, a koji u velikoj mjeri utječu na provođenje zaštite; i naposljetku nepostojanje stručne i znanstvene ustanove, Instituta ili zavoda za kulturnu baštinu koji bi se bavio pitanjima istraživanja, dokumentiranja, ujednačavanja kriterija, vrednovanja i zaštite kulturne baštine.

PRILOG 3

Dopis iz Etnografskog muzeja

Trg Antuna, Ivana i Vladimira Mažuranića 14,
10000, Zagreb

Zagreb, 2019.

Predmet: Postavljanje izložbe nematerijalne kulturne baštine

Poštovani,

s obzirom na preporuke UNESCO-a i Ministarstva kulture Republike Hrvatske o očuvanju nematerijalne kulturne baštine, želja nam je postaviti izložbu u prostorima našeg muzeja. Izložba nematerijalne kulturne baštine bila bi prilagođena za uzrast do 11 godina. Jedan od glavnih čimbenika nedovoljne brige o baštini jest nedostatak svijesti o njezinim vrijednostima.

Istražujući o Vašoj udruzi, primijetili smo da je jedan od glavnih ciljeva Vaše udruge promicanje svijesti o očuvanju nematerijalne kulturne baštine kao važnog elementa nacionalnog identiteta. Pozivamo Vaše stručne suradnike da se uključe u ovaj projekt postavljanja izložbe. Dio odgovornosti koju bi Vaša udruga imala jest pronalazak činjenica i zanimljivosti o nematerijalnoj kulturnoj baštini u Hrvatskoj. Detaljniji prikaz projekta poslat ćemo ako pristanete na suradnju.

Molimo Vas da nam odgovorite na ovaj dopis.

Srdačan pozdrav,

Marijan Vrbić

Kustos Etnografskog muzeja Zagreb

PRILOG 4

Dopis o odabiru sedam elemenata nematerijalne kulturne baštine

Trg Antuna, Ivana i Vladimira Mažuranića 14,
10000, Zagreb

Zagreb, 2019.

Predmet: Odabir nematerijalne kulturne baštine

Poštovani,

drago nam je da ste prihvatili naš poziv na suradnju.

Želimo Vas samo napomenuti o daljnjem tijeku našeg projekta. Izaberite sedam (7) prijedloga nematerijalne kulturne baštine koje biste htjeli postaviti na izložbi. Nažalost, zbog ograničenosti prostora muzeja nismo u mogućnosti sve izložiti. Dakle, molimo Vas da izaberete ono što mislite da će učenici u dobi do 11 godina smatrati zanimljivim. Pošaljite nam izvještaj koji će sadržavati opis kulturnih dobara. Neka opis sadržava opis dobra i popis njegovih osobina i karakteristika, povijest dobra (kako je nastalo), fotografski materijal te nam u izvještaju izložite zašto Vaša udruga smatra da je to dobro od nacionalne važnosti, tko se brine za dobro (ako se itko brine) te je li u opasnosti od izumiranja. Mišljenje Vaše udruge jako nam je važno i zato ga cijenimo.

Za sva pitanja i nedoumice možete nam se slobodno obratiti!

Srdačan pozdrav,

Marijan Vrbić

Kustos Etnografskog muzeja Zagreb

PRILOG 5

Dopis o izradi financijskog izvještaja projekta

Trg Antuna, Ivana i Vladimira Mažuranića 14,
10000, Zagreb

Zagreb, 2019.

Predmet: Financijsko izvješće projekta

Poštovani,

hvala Vam na izvještaju o sedam elemenata nematerijalne kulturne baštine koje možemo postaviti na izložbi. Nadalje, s obzirom na to da projekt sufinancira Europska unija i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, molimo Vas da sastavite financijsko izvješće Vašeg dijela projekta. Sastavljeno izvješće oblikujte kao tablicu.

Srdačan pozdrav,

Marijan Vrbić

PRILOG 6

Financijsko izvješće Ministarstva kulture za 2018.

Financiranje umjetničkog stvaralaštva i kulturnih i kreativnih industrija

UMJETNIČKO STVARALAŠTVO I KULTURNE I KREATIVNE INDUSTRIJE	ODOBRENI PROGRAMI	ODOBRENA SREDSTVA
Audiovizualne djelatnosti (Pulski filmski festival)	1	1.800.000
Časopisi	66	3.782.000
Dramska i plesna te izvedbene umjetnosti (s HNK u Zagrebu)	410	29.679.379
Glazbene i glazbeno-scenske umjetnosti	340	10.181.500
Inovativne umjetničke i kulturne prakse	257	6.167.000
Književne manifestacije	116	3.455.900
Književni programi knjižara	22	398.350
Književno stvaralaštvo	74	2.016.000
Kulturno-umjetnički amaterizam	450	6.182.500
Otkup knjiga	708	13.824.323
Poduzetništvo u kulturi i kreativnim industrijama	119	8.000.000
Potpura knjizi	365	4.513.500
Potpura knjizi strana	47	726.750
Razvoj publike u kulturi	27	1.000.000
Redovna djelatnost udruga	36	6.870.000
Ruksak (pun) kulture	67	905.145
Vizualne umjetnosti	361	6.054.000
UKUPNO	3.466	105.556.347

4. Kulturna baština

Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, u svojoj raznolikosti i posebnosti zajedničko je bogatstvo čovječanstva, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnoga identiteta. Ministarstvo kulture razvija mehanizme i uspostavlja mjere zaštite kulturne baštine s ciljem osiguranja njezine održivosti, što podrazumijeva identificiranje, dokumentiranje, istraživanje, održavanje, zaštitu, korištenje, kao i promicanje njenih vrijednosti.

Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenoga značenja. Arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru. Nematerijalni oblici kulturne baštine i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima predstavljaju trajno bogatstvo zajednice.

Vrijednosti kulturne baštine prepoznajemo kao starosne, povijesne, kulturne, umjetničke i autentične. Zaštitom i očuvanjem kulturne baštine Ministarstvo kulture osigurava postojanost kulturnih vrijednosti, kao i potencijala za daljnji razvitak Republike Hrvatske, njezinu afirmaciju, stimulaciju ekonomske konkurentnosti i kvalitetnijeg života u europskom okruženju.

Financiranje kulturne baštine

KULTURNA BAŠTINA	ODOBRENI PROGRAMI	ODOBRENA SREDSTVA
Arheološka baština	249	13.491.410
Nepokretna kulturna dobra	762	95.734.027
Pokretna etnografska kulturna dobra	12	366.800
Pokretna kulturna dobra	238	12.361.159
Zaštita i očuvanje orgulja	27	5.452.500
Zaštita i očuvanje nematerijalnih kulturnih dobara	95	933.250
UKUPNO	1.383	128.339.146

8. ZAKLJUČAK

Metodički pristup nastavi hrvatskog jezika primjenom dramske metode *Mantle of the Expert*, odnosno ogrtač stručnjaka, u okvirima problemske nastave omogućava da na interaktivan, dinamičan način učenici usvajaju odgojno-obrazovne ishode.

Učitelji se suočavaju s izazovom kako učenicima učiniti nastavu zanimljivom, zabavnom, ali prije svega poučnom. Problemska nastava ne izvodi se često u učionicama uglavnom zbog preopterećenosti drugim sadržajima koji su prioritet. Usto, važni su čimbenici nedostatak volje, ali i strah od nepoznatoga i mogućnosti neuspjeha. Novom kurikularnom reformom učiteljima je omogućena veća sloboda u odabiru sadržaja i načina da taj sadržaj prilagode djeci, a strah od neuspjeha ne bi trebao sprječavati učitelje jer upravo takva pristup nastavi učenicima može povećati želju za obrazovanjem.

Koristeći ovu dramsku metodu u nastavi hrvatskoga jezika, učenike se odgaja da budu odgovorni i samostalni građani koji će znati kritički pristupiti problemu te na kreativne načine rješavati probleme. Osim toga, razvijaju svoje jezične, matematičke i informacijske vještine i kompetencije koje će im pomoći u nastavku obrazovanja, ali i u svakodnevnim situacijama. Sve to čine kroz igru, maštajući o tome da su stručnjaci, a zapravo usvajaju obrazovne ishode i rješavaju probleme bez posljedica na stvarni svijet. *Mantle of the Expert* (ogrtač stručnjaka) dramska je metoda koja se ne mora svakodnevno provoditi kako se učenici ne bi zasitili, ali je zasigurno prikladna za teme o kojima učenici mogu razvijati svoje stavove i sukladno naučenom pristupiti rješavanju problema ogrnuti plaštem stručnjaka.

Mogući epistemološki doprinos ovoga diplomskoga rada prikaz je dramske metode koja u našem odgojno-obrazovnom sustavu nije razvijena. Analizirajući novi kurikulum, razvidno je da u razredu ima prostora i vremena za provođenje metode, potrebna je samo učiteljeva želja i volja da učenike vodi u stvaranju novih spoznaja kao da su stručnjaci.

LITERATURA

Aitken, V. (2013). Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert approach to teaching and learning: A brief introduction. In D. Fraser, V. Aitken, & B. Whyte (Eds.), *Connecting Curriculum, Linking Learning* (str. 34-56). Wellington, New Zealand: NZCER Press.

Andersn, C. (2004). Learning in "As-If" Worlds: Cognition in Drama In Education, *Theory In Practice*, Vol. 43, No. 4, (str. 281-286.) Ohio State University

Bilušić Dumbović, B. (2013). Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima, *Kvartal*, Vol. X, No. 1-2, str. 6-11.

Bežen, A. (2008). *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Učiteljski fakultet i Profil. Zagreb.

Bežen, A., Budinski, V., Kolar-Billege, M. (2012). *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskog jezika*, Profil i Učiteljski fakultet, Zagreb

Bolton, G., Heathcote, D. (1995). *Drama for Learning: Dorothy Heatcote's Mantle of te Expert Approach to Education*, Heinemann, Portsmouth (USA)

Bromley, A., Labrow, M. (2006/7). In-experience: Mantle of the Expert within the creative classroom. Cap-a-Pie, na adresi <https://www.mantleoftheexpert.com/wp-content/uploads/2018/01/Cap-a-pie-Final-Report.pdf> (12.2.2019.)

Cjelovita kurikuralna reforma na adresi http://www.kurikulum.hr/postavke_kurikuluma/ (24.4.2019.)

Čubrilo, S., Krušić, V., Jurinović Rimac, M. (2017). *Odgoy za građanstvo: priručnik aktivnih metoda za građanski odgoy i obrazovanje s primjerima dobre prakse*, Školska knjiga, Zagreb

Diklić, Z. (1990). *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti*, Školska knjiga, Zagreb.

Edmiston, B. (2007). *The 'Mantle of the Expert' approach to education* na adresi <https://sites.ehe.osu.edu/bedmiston/files/2011/11/The-MoE-Approach-to-Education.pdf> (10.2.2019.)

[Godišnje izvješće Ministarstva kulture za 2018. na adresi https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2019%20p/godi%C5%A1njak_2019-02-20_023.pdf](https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2019%20p/godi%C5%A1njak_2019-02-20_023.pdf)
(24.5.2019.)

Girardi Jurkić, V., Džin, K. (2009). Antička spomenička baština Pule. S. Mihelić, (ur.), *Arheologija i turizam u Hrvatskoj*. (str. 178-185). Zagreb: Arheološki muzej Zagreb.

Gruić, I. (2002). *Prolaz u zamišljeni svijet*, Golden marketing, Zagreb

Heathcote, D. (2004). The Mantle of The Expert, A system for learning through the active imagination and enquiry methodology (presentation)

Husbands, C. and Pearce, J; NCSL (2012) “What makes great pedagogy? Nine claims from research” na adresi https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/329746/what-makes-great-pedagogy-nine-claims-from-research.pdf
(10.2.2019.)

Kadum-Bošnjak, S., Peršić, I., (2007). Neki pogledi na ulogu učitelja i položaj učenika pri rješavanju problemskih zadataka. *Metodički obzori* 2. 2007/ 1, str. 73-80.

Kolar Billege, M. (2016). Odabir sadržaja poučavanja hrvatskoga jezika u skladu s metodičkim pristupom, Zagreb, *Napredak*, Vol. 157, No. 1-2, str. 105-124.

Kosma, G. (2018). Mantle of the Expert as a means of developing creativity; the case of Efl (English as a foreign language) teaching in Greek primary school. 8th Athens International Conference 2018 Theatre/Drama and Performing Arts in Education Utopia or Necessity? Athens, 23-25 November.

NACCCE (1999). All Our Futures: Creativity, culture and education. (The Robinson Report). London: DfEE na adresi <http://sirkenrobinson.com/pdf/allourfutures.pdf>
(14.2.2019.)

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovnu školu i gimnazije u Republici Hrvatskoj na adresi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_01_10_215.html (11. 6. 2019.)

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Matematika za osnovnu školu i gimnazije u Republici Hrvatskoj na adresi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_01_7_146.html (11. 6. 2019.)

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Matematika za osnovnu školu u Republici Hrvatskoj na adresi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_01_7_147.html (11. 6. 2019.)

Papadopoulos, S. (2010a). *Theatre Pedagogy* [Παιδαγωγική του Θεάτρου]. Athens

Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb

Rosandić, D. (2003). *Kurikuluski metodički obzor*, Školske novine, Zagreb

Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb

Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb

Woodrow First School (2018). Why Mantle of the Expert is the heart of our curriculum. Reflection of Pedagogy, na adresi <http://www.woodrowfirstschool.co.uk/mantle-at-woodrow/> (10. 2. 2019)

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Anamarija Tomašević, izjavljujem kako je diplomski rad *Metodički pristup nastavni hrvatskog jezika primjenom MoE-a (Mantle of the Expert)* samostalno napisan i kako se nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u radu.

Anamarija Tomašević
